Politička participacija žena: Komparativna analiza Slovenije i Hrvatske 1990. - 2010.

Ljubanović, Dijana

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:942452

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / disertations

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Studentica: Dijana Ljubanović

POLITIČKA PARTICIPACIJA ŽENA

KOMPARATIVNA ANALIZA SLOVENIJE I HRVATSKE

1990-2010

Diplomski rad

Zagreb,

Kolovoz 2016.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

POLITIČKA PARTICIPACIJA ŽENA

KOMPARATIVNA ANALIZA SLOVENIJE I HRVATSKE

1990-2010

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Gordana Vilović
Studentica: Dijana Ljubanović

Zagreb,
Kolovoz, 2016.

Izjavljujem da sam diplomski rad / završni specijalistički rad Politička participacija žena-komparativna analiza Slovenije i Hrvatske 1990. - 2010., koji sam predao/la na ocjenu mentorici izv. prof. dr. sc. Gordana Vilović, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao/la ECTSbodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao/la etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

SADRŽAJ

1. UVOD

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

3. POLITIČKA PARTICIPACIJA OD 1919. DO SAMOSTALNOSTI SLOVENIJE I HRVATSKE

4. TRADICIONALNO ILI DEMOKRATSKO DRUŠTVO?

4.1 Deklarativno zagovaranje društva ravnopravnosti

4.2 Odnos prema socijalisičkom nasljeđu, process tranzicije i ekonomska kriza u Sloveniji i Hrvatskoj

4.3 Socijalne politike u vremenima tradionalizacije društva

4.4 Ženski i muški način političkog djelovanja

5. INSTITUCIONALNA I ZAKONODAVNA JAMSTVA POLITIČKE PARTICIPACIJE ŽENA U HRVATSKOJ I SLOVENIJI

5.1 Kvote

5.2 Hrvatska

5.2.1 Ustav-Hrvatska

5.2.2 Zakon o ravnopravnosti spolova Republike Hrvatske

5.2.3 Povjerenstvo za pitanja jednakosti pri Vladi Republike Hrvatske

5.2.4 Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

5.3 Slovenija

5.3.1 Ustav-Slovenija

453.2. Zakon o ravnopravnosti spolova- Slovenija

5.3.3 Zakon o jednakim mogućnostima žena i muškaraca-Slovenija

5.3.4 Ured za žensku politiku

6. INSTITUCIONALNA PARTICIPACIJA ŽENA-Hrvatska

7. INSTITUCIONALNA PARTICIPACIJA ŽENA-Slovenija

7.1 Slovenske zastupnice u Europskom parlamentu

ZAKLJUČAK

SAŽETAK

U radu će se provoditi analiza na koji način tradicionalističke vrijednosti europskog društva, s posebnim naglaskom na Sloveniju i Hrvatsku, utječu na političku participaciju žena. Istražit će se politička participaciju žena od lokalnog pa sve do nacionalnog i nadnacionalnog nivoa- kao što je Europski parlament.

Tumačenje patrijarhalnih stavova o ženi kao odgajateljici i roditeljici dovest će se u korelaciju s marginalizacijom žena, razvijenošću njihove društvene mreže, a sve to sa smanjenim i suženim samopouzdanjem žena što ih sputava da se društveno aktiviraju.

U radu će biti obuhvaćeno dvadesetogodišnje razdoblje političke participacije žena u Sloveniji i Hrvatskoj. No, uzet će se u obzir povijesni kontekst koji je bio na snazi prije osamostaljenja dviju država. Stavit će se naglasak na vrijeme nakon Prvog svjetskog rata pa sve do konsolidacije socijalističkog sustava unutar SFRJ kao uvod u samu problematiku koja je središnja tema rada.

Obuhvatit će se zakonodavni okvir koji se odnosi na politike rodne ravnopravnosti i političku participaciju žena. Istražit će se zastupljenost žena u političkim tijelima odlučivanja Slovenije i Hrvatske od 1990. do 2010. te koji su zakonodavni mehanizmi i instrumenti implementirani u sustav da politička participacija žena bude moguća.

Ključne riječi: ***tradicionalizam, patrijarhat, socijalizam , zakonodavni okvir, politička participacija žena***

ABSTRACT

The work will be carried out analysis on how traditionalist values of European society, with special emphasis on Slovenia and Croatia, affect the political participation of women. They will investigate the political participation of women from the local to the national and supranational levels-such as the European Parliament.

Interpretation of patriarchal system of values about a woman as educator and parent will bring in correlation with the marginalization of women, the level of development of their social networks, and all this with reduced and narrowed confidence of women as binding them to be socially active.

The work will include twenty period of political participation of women in Slovenia and Croatia. Shall be taken period of consideration the historical context that was in force before the independence of the two countries. Emphasis is on time after the First World War until the consolidation of the socialist system within Yugoslavia as an introduction into the issue of which is the central theme of the work.

Paper will cover the legal framework relating to gender mainstreaming and women's political participation. This is research of representation of women in political decision-making bodies of Slovenia and Croatian from 1990 to 2010 and analysis of legislative mechanisms and instruments implemented in the system that political participation of women make it possible.

Keywords: ***traditionalism, patriarchy, socialism, the legal framework, the political participation of women***

1. UVOD

Tema ovog rada je komparativna analiza dvaju srodnih političkih sustava-slovenskog i hrvatskog. Pokušat će se pronaći odgovor na pitanje kako su Slovenija i Hrvatska uredile žensko pitanje bavljenja politikom od 1990. do 2010. S obzirom na zakonodavni okvir, mehanizme i instrumente istog, povijesno-sociološki kontekst, patrijarhat i nasljeđe socijalizma, obratit će se pažnja na uzroke i posljedicama oskudne političke participacije žena, ali i cjelokupnog društvenog položaja ove društvene skupine. Obuhvatit će se i izborne kvote, s obzirom da su one najrasprostranjeniji i najefikasniji instrument u implementaciji politike koja se odnosi na ravnomjernu zastupljenost spolova u predstavničkim tijelima. Prijašnja istraživanja će poslužiti kao izvor podataka kako bi bilo moguće usporediti stvarne brojeve i statističke pokazatelje koji prvobitnu hipotezu o slaboj zastupljenosti žena u političkom životu Slovenije i Hrvatske potkrepljuju.

U rad će biti uključen i sociološki pristup zbog pretpostavke kako su veliku ulogu u podzastupljenosti žena imali i stavovi, tradicija i duboko ukorijenjen patrijarhat u slovenskom i hrvatskom društvu.

Sudjelovanje žena u političkoj sferi jedan je od indikatora dosegnute razine ravnopravnosti među spolovima, rodne ravnopravnosti. Ono ne znači samo izlazak iz sfere privatnosti iz koje je stoljećima bilo većini žena zabranjeno iskoračiti, već i približavanje pozicijama moći, mjestima na kojima se za državu i društvo donose ključne odluke. Žene su u Hrvatskoj i Sloveniji, prvi put u povijesti dobile aktivno i pasivno pravo glasa 1946. godine, a na parlamentarnim izborima za Ustavotvorni sabor Narodne Republike Hrvatske, u studenome 1946., u Parlament je, uz 170 zastupnika, izabrano i 6 zastupnica.

Žene su ostvarenim pravom glasa i mogućnošću aktivnog sudjelovanja u donošenju odluka osigurale povoljniji položaj u zagovaranju, a potom i ostvarenju svog boljeg položaja. No, problem je što unatoč ovim činjenicama, žene ipak, još uvijek pripadaju onom dijelu populacije koji se smatra obespravljenijim. Spomenutu tvrdnju potvrđuje i činjenica da žene pripadaju marginaliziranim, odnosno ranjivim društvenim skupinama te da borba za rodnu ravnopravnost i bolji i pravedniji položaj žena u društvu nije završena ostvarenim pravom glasa. Borba za jednakost i u području političke utjecajnosti, polje je društvene stvarnosti koje je još uvijek nedovoljno i neadekvatno ostvareno i nastavit će se i u budućnosti. Jedan je od globalnih paradoksa da su žene istovremeno brojčano u populaciji većina, a na razini ostvarenja ljudskih prava, čine manjinu kojoj treba osigurati zaštitu posebnim propisima i

zakonodavstvom. Prethodno spomenute manjkavosti pokušat će se konkretno objasniti na primjerima i podacima iz stručne literatute po uzoru na preporuke eminentnih stručnjaka/kinja iz sfere prava, sociologije, feminizma i politologije. U ovom radu će se prikazati i uključenost žena u institucionalizirane oblike političkog djelovanja, kao što su to političke stranke, vlade, nacionalni parlamenti te Europski parlament.

Podzastupljenost žena u političkim tijelima odlučivanja je fenomen karakterističan i za Europsku uniju.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U radu će biti korištena deskriptivna i komparativna metoda istraživanja. Kako bi se postigli rezultati koji će prikazati na koji je način realizirana politička participacija žena u slovenskom i hrvatskom društvu, analizirat će se dokumenti koji jamče političku participaciju žena te će se istražiti na koji način je provedeno zagovaranje političke participacije žena. Dokumenti koji će biti osnova analize su Ustav Republike Hrvatske, Ustav Republike Slovenije, Zakon o ravnopravnosti spolova Republike Hrvatske, Zakon o jednakim mogućnostima muškaraca i žena Republike Slovenije i Zakon o ravnopravnosti Republike Slovenije. Osim ovih dokumenata koji su pravni akti dviju zemalja predmeta analize, proučit će se i djelatnosti Ureda za ženske politike Republike Slovenije te Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske kao institucionalnih jamaca ravnopravnosti i osiguravanja političke participacije žena.

S obzirom na činjenicu da unatoč kvalitetnoj zakonodavnoj i institucionalnoj platform koja je osmišljena kako bi s mogućila intenzivnija politička participacija žena, tome u praksi nije tako. Koji su razlozi ne baš očekivanoj dobroj političkoj participaciji žena, bit će potrebno analizirati sociološki i vrijednosni kontekst Slovenije i Hrvatske. Opisivanje povijesnog nasljeđa i istraživanje vremena koji je prethodio osamostaljenju dviju država i koji je imao snažan utjecaj na tranzicijske procese, neizostavan je dio analize. Da bi se shvatila sadašnjost i pretpostavila budućnost, potreno je dobro poznavati povijesne procese i kronološke poteze vladajućih i donositelja te donositeljica političkih odluka u Sloveniji i Hrvatskoj. Uz to, obrazovni sustav, mediji, tradicija i religija, čimbenici su koji utječu na razvoj procesa koji, također, oblikuju socijalnu klimu u cjelini, a pogotovo kada je riječ o političkoj participaciji žena kao akterica i nositeljica jedne cijele niše političkog života jednog društva i to na svim razinama odlučivanja; od obitelji do državničkih funkcija.

Koliko je važna osviještenost stanovništva kada su bilo koje promjene u pitanju, pokazat će se osvrčući se na prijašnja istraživanja koja su propitivala stavove građanstva o rodnim ulogama i političkoj participaciji žena. To je u direktnoj korelaciji sa realnom slikom o brojčanim pokazateljima ženske prisutnosti u politici i konkretnim rezultatima onih žena koje su aktivne u društvenim procesima Slovenije i Hrvatske. Pokušat će se prikazati da ni mjere zakonodavaca ne mogu u potpunosti realizirati propisana pravila ukoliko ne postoji ljudska akcija, zainteresiranos i znanje o istima.

3. POLITIČKA PARTICIPACIJA ŽENA OD 1919. DO SAMOSTALNOSTI SLOVENIJE I HRVATSKE

Politički angažman žena od osamostaljenja i uspostave nezavisnosti dviju država kojima se bavim u ovom radu; Slovenije i Hrvatske, nužno je postaviti u kontekst povijesnih zbivanja i prije 1990. godine uspostavljenih pravila i prava. S obzirom na potrebu uvođenja žena u društvene djelatnosti pa samim time i zalaganje za političku participaciju, postavke koje su implementirane u razdoblju socijalizma, ostavile su značajan trag u poimanju političke participacije žena u Sloveniji i Hrvatskoj. Da bismo mogli pojmiti od čega se točno pojavio otklon u novoosnovanim državama nakon raspada Jugoslavije, moramo istražiti tadašnje stanje ljudskih prava žena. Danas je najveći otklon prisutan po pitanjima reproduktivnih prava žena koje su ostvarile u SFRJ, no za ovaj rad je važnija tema političke participacije.

Za Sloveniju i Hrvatsku je važan i period prije ustanovljenja SFRJ-a, posebno 1919. godina. Tada su se definirale političke opcije različitih ženskih inicijativa koje su djelovale vrlo aktivno i bile prisutne u društvenom životu. Bavile su se od humanitarnog rada do proizvodnje medijskih sadržaja.

"*U aprilu 1919. ujedinjuju se socijaldemokratkinje iz Srbije i Hrvatske te formiraju Sekretarijat žena socijalista unutar Socijalističke radničke partije. U Statutu Sekretarijata je pisalo da se članice bore za jednakost prava bez obzira na spol i porijeklo kao i za biračka prava građana i građanki starijih od 20. godina. Sekretarijat je do kraja 1920. godine ostvario značajan rad na organiziranju komunistkinja u pojedinim mjestima i objavio svoj list Jednakost."*[1]

Organizirani su ženski savezi koji su se bavili intelektualnim radom i samoorganiziranjem. Njihovo djelovanje je stvorilo temelje i jasno artikuliranu i argumentiranu platformu da se njihov politički angažman legalizira i upotrijebi za razvoj društvene zajednice. Toliko su bile dobro organizirane, intenzivno su radile i okupljale se u većini gradova na području cijele Jugoslavije da su predstavljale prijetnju tadašnjim političkim snagama. Posebno se to odnosilo na njihova nastojanja da im se prizna pravo glasa budućim Ustavom. "Žensku stranku su

[1] Čaušević Jasmina i Spahić Aida, *Feministička čitanja društvenih fenomena*, Sarajevski otvoreni centar , Sarajevo 2015., (str. 54)

osnovale mlade intelektualke 1927. godine koje su vrlo žustro krenule s radom, međutim njihov rad je zabranjen 6. januara 1927. godine, kao i svim ostalim političkim partijama."[2]

Dozirano uvažavanje ženskih zalaganja za razvoj političke participacije žena prati cijelu feminističku povijest na području bivše Jugoslavije. Očito uplašeni ženskim utjecajem, tradicionalni mehanizmi moći, morali su naći načina da s vremena na vrijeme zaustave ili pauziraju žensko napredovanje u društvenom i političkom smislu. Politička participacija žena, ali i ravnopravnost uopće shvaćana je kao posljedica, rezultat i produkt snažne volje i motivacije žena da promijene svoj društveni status, a gotovo nikad kao pokretač i uzrok.

"*Na inicijativu Ženskog saveza iz Srbije održan je prvi kongres u Beogradu na kojemu je osnovan Narodni ženski Savez Srpkinja,* ***Hrvatica i Slovenki****. U radu Saveza je učestvovalo oko 200 nacionalnih, prosvjetarskih i humanističkih društava. Od 1929. godine Savez je djelovao pod imenom Jugoslovenski ženski savez*"[3]

Umrežavanje i veće povezivanje žena na području bivše Jugoslavije pomoglo im je da svoje ideje provedu u djelo. Svi razlozi koji će kasnije, u tranzicijskom razdoblju, od 1990. godine održavati žene na marginama, u razdoblju Jugoslavije su bili riješeni. Žene su se međusobno osnaživale i aktivno radile na postizanju i održavanju ravnopravnosti spolova.

"(...) *06. 12. 1942. godine se formirao Antifašistički ženski front u Bosanskom Petrovcu, a čiji rad je bio društvno politički i imao je ujedno veliki utjecaj na funkcionisanje života u Drugom svjetskom ratu. Na konferenciji je pozdravni govor održao Josip Broz Tito. AFŽ je radio na obnavljanju zemlje kroz obnovu kuća, industrije i institucija, također na opismenjavanju i obrazovanju, kulturnim događajima, na pomaganju drugima in a programima koji su imali za cilj postizanje ravnopravnosti spolova. Nakon rata održana su tri kongresa AFŽ-a. AFŽ je predstavljao žene Jugoslavije u međunarodnom pokretu žena. Ukinut je na IV Kongresu SKJ 1953. kao posebna ženska organizacija i preinačen je u Savez ženskih društava Jugoslavije*."[4]

S obzirom na značaj i ulogu AFŽ-a koji je imao u samo nekoliko godina svog djelovanja, može poslužiti kao primjer dobre prakse u osnaživanju žena i njihove uloge u izgradnji društva. Ogroman potencijal žena koji se očitovao kako kroz fizički rad, tako i intelektualno i obrazovno djelovanje, urodio je plodom na način da je društvo brzo napredovalo, a svi članovi i članice društva bez obzira na spol bili/e su jednako zaslužni/e za napredak.

[2] Čaušević Jasmina i Spahić Aida, *Feministička čitanja društvenih fenomena*, Sarajevski otvoreni centar , Sarajevo 2015 (str 61.)
[3] Isto (str 74.)
[4] Isto (78.)

"*Žena, dakle, nije tražila ravnopravnost, nego ju je stekla radom, ona ne sudjeluje u narodnoj vlasti kao predstavnik ženske loze, nego je njen ulazak u vojno rukovodstvo i narodnu vlast bio logična posljedica zdravog probiranja najboljih narodnih snaga. Ona stupa uz bok sa muškarcem kao ravnopravan član ljudske zajednice i time su joj otvorena vrata na sve položaje u društvu za koje je sposobna. Žena je upoznala svoju snagu, stekla samopouzdanje i pročistila pojmove o svojim pravima i dužnostima*."[5]

No, da društvo, ipak, nije bilo spremno na tako velike promjene, svjedoči činjenica o raspuštanju AFŽ-a koji je podijelio sudbinu svih prethodnih ženskih inicijativa na području bivše Jugoslavije. Kasnije se u političkim previranjima niti jedne države nastale nakon raspada Jugoslavije, nije ponovio ovakav primjer ravnopravnosti. Ipak, ono što je ostalo zabilježeno kao veliko postignuće ženskih inicijativa toga vremena jesu politička postignuća koja se najbolje vide u Ustavu iz 1946. gdje je na nivou cijele jugoslavenske federacije ostvareno žensko pravo glasa. Nakon tog političkog čina tijekom narednih godina su u Jugoslaviji zabilježena brojna nastojanja koja su donosila ženama politička prava, a ujedno se otvarao prostor za ženska promišljanja kroz organiziranje brojnih feminističkih konferencija i susreta gdje su otvorena mnoga pitanja koja su mučila misleću ženu toga vremena.

"*Naredni bitan korak je bio donošenje Zakona o braku koji je donio obavezan građanski brak u kojemu su žene izjednačene s muškarcima po pitanju obaveza i prava. Žene su također dobile pravo na porodiljno odsustvo, ravnopravno nasljeđivanje imovine, pravo na usvajanje itd. Od 1952. godine žene sum ogle da odlučuju da li će rađati djecu, a od 1974. godine ovo pravo je postal i ustavno načelo. Par decenija nakon osnivanja Antifašističkog ženskog pokreta,u Beogradu, 1978. godine se održava Međunarodni feministički skup Drug-ca žena: žensko pitanje-novi pristup čije su učesnice bile žene iz bivše SFRJ ii z zemalja Zapadne Europe*."[6]

Žene koje su bile aktivne u djelovanju AFŽ-a, ali koje su i sudjelovale u NOB-u, ali koje su svoje djelovanje i nakon toga usmjerile na razvoj ženske političke participacije imale su veliku potrebu ukazati na nepravilnosti patrijarhata u kojemu su pronašle osnovu za njihovu više stoljeća dugu potčinjenost. Smatrale su da aktivnim djelovanjem i edukacijom drugih upozoravaju na štetnost i ograničenost patrijarhata koji cijelu jednu društvenu skupinu sa svim njenim potencijalima i značajem nepravedno i neobjektivno isključuje iz društvenih procesa,

[5] Sklevicky Lydia, *Konji, žene, ratovi,* Zagreb 1996 (str 43)
[6] Čaušević Jasmina i Spahić Aida, *Feministička čitanja društvenih fenomena*, Sarajevski otvoreni centar , Sarajevo 2015 (str 86.)

marginalizira i podjarmljuje. “Opredjeljivanje za NOB i KPJ proizlazilo je iz činjenice da borba protiv fašizma pod vodstvom KPJ nije bila samo borba za oslobođenje zemlje od fašističkog okupatora, već da se u isto vrijeme vodila borba i za oslobođenje žena od okova patrijarhata.”[7]

Ono što u vrijeme tranzicije daje negativnu konotaciju borbi za ravnopravnost jest, prije svega, terminologija koja je novonastale nacionalne identitetske simbole pokušavala distancirati od onih koji su bili karakteristični za razdoblje socijalizma. Između ostalog, “emancipacija” je svrstana na listu nepoželjnih simbola socijalističkog vremena.

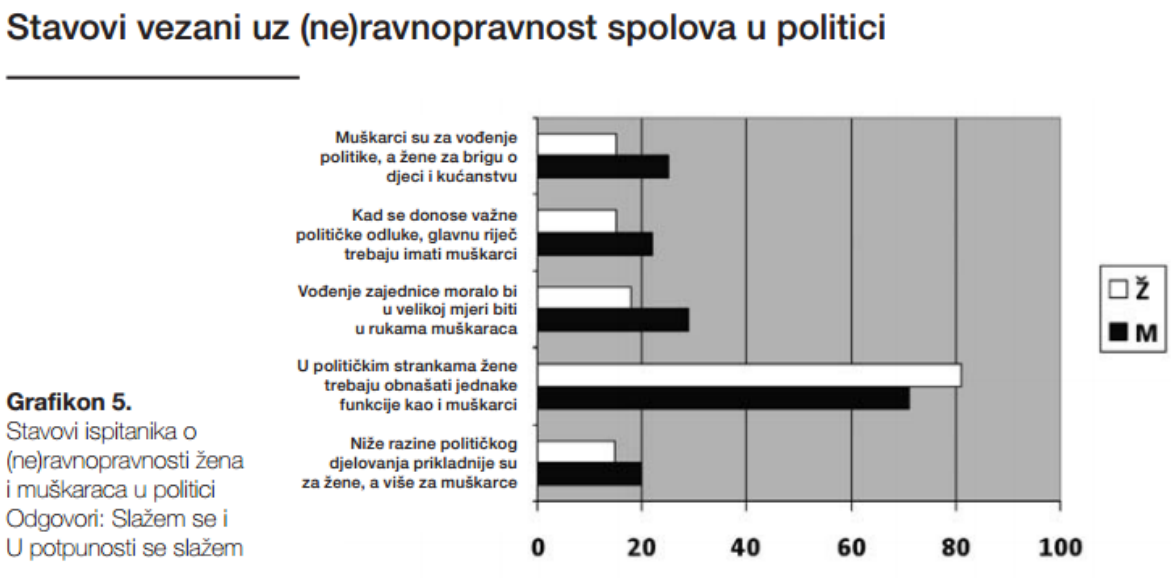
“*Emancipacija je izraz koji se koristio u zemljama socijalističkog društveno-ekonomskog i političkog sistema i uglavnom je značio zakonski dostignutu jednakost muškaraca i žena. Danas je u feminističkoj teoriji i praksi u upotrebi termin: oslobađanje žena, a označava oslobađanje žena muške dominacije u svim aspektima života i rada*.”[8]

[7] Milinović Daško, Petakov Zoran, *Partizanke- Žene u Narodno oslobodilačkoj borbi* , Novi Sad, 2010. (str 34)
[8] Isto (str. 40)

4 TRADICIONALNO ILI DEMOKRATSKO DRUŠTVO?

Globalizacijska društvena kretanja sa svim svojim specifičnostima koji utječu na svjetsku ekonomsku politiku, a povezano s tim i na procese donošenja odluka, neminovno su imala za posljedicu vrlo slične političke pojave ne samo u ekonomski, socijalno, kulturološki i/ili geopolitički srodnim i bliskim državama već u cijelom zapadnom svijetu. Imajući to na umu, nije teško povući paralele između političkih preferencija slovenskih i hrvatskih političkih običaja, političke kulture u cijelosti te percepcije koje određene društvene skupine imaju prema drugim društvenim skupinama, a i o sebi samima.

Uzimajući u obzir socijalističko nasljeđe, proces tranzicije i zahvaćenost ekonomskom krizom Slovenija i Hrvatska tako dijele vrlo sličan stav o ulozi žene na javnoj društvenoj sceni. Ponovno se javljaju tradicionalistički diskursi koji, prema takvoj logici, ženu smještavaju u njen tzv. prirodni i biološki zadani prostor gdje joj je dodijeljena uloga roditeljice i domaćice. Mišljenja muškaraca i žena o ulozi i položaju žena u politici gotovo su podudarni, s vrlo malim razlikama. Odnose se na uvriježene stereotipe kako je ženama mjesto u kući, da brinu o djeci i kućanstvu, dok su muškarcima primjerenije uloge političkog djelovanja i donošenje odluka. Iako članovi i članice društvene zajednice smatraju da bi vođenje zajednice trebalo biti u rukama muškaraca, izražavaju stavove, ipak, unutar političkih stranaka i žene i muškarci trebaju obnašati jednake funkcije uz malu većinu u postocima ženskih ispitanica koje su više od muškarca, u ovom slučaju, sklonije ravnopravnosti. O ovim tezama svjedoči sljedeći grafikon posuđen od istraživačice Smiljane Leinert Novosel.

[9] SLIKA1: STAVOVI VEZANI UZ (NE)RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U POLITICI (*Izvor slike*: Leinert Novosel Smiljana, *Rodni stereotipi, predrasude i diskriminacija žena u politici)*

„Društveni, uključujući i školski sistem, podržava tradicionalne spolne uloge i stereotipe. Stereotipiziranje muško-ženskih odnosa je dobilo novi zamah, a liberalni spolni odgoj je nestao iz nastavnih programa. Razina tolerancije u društvu pada, a količina nasilja upadljivo raste.“[10]

Briga o djeci, koja će zajamčiti odgoj zdrave i za daljnji razvoj države pripremljene generacije novih ljudi, primarni je zadatak, a i dužnost žene, prema tradicionalističkom shvaćanju. Ona na taj način i štedi kućni budžet koji bi inače bio potrošen na upošljavanje dadilja i/ili izdvajanja za dječje vrtiće te produžene boravke. Ovakav pristup je karakterističan za razdoblja ekonomskih kriza. Žene koje su ranije bile u radnom odnosu, ali su u međuvremenu izgubile posao, kao ionako najosjetljivije skupine radnika na tržištu rada, povlače se u svoje domove i preuzimaju ulogu majke. „Zbog tradicionalne vezanosti žene uz kućanske obveze, a prije svega njezine dominantne uloge u odgoju djece, žene češće formiraju prioritete tako da žrtvuju karijeru obiteljskim obvezama: češće zbog obiteljskih razloga izbivaju s posla i manje su spremne žrtvovati svoje slobodno radno vrijeme poslovnim obvezama“ [11]

[9] Leinert Novosel Smiljana, *Rodni stereotipi, predrasude i diskriminacija žena u politici,* Zagreb 2012. (Str. 41)
[10] Siročić Zorica i Sutlović Leda (ur.) *Širenje područja političkog-novi pogledi na političku participaciju žena*, Centar za ženske studije, Zagreb 2013., (Str 185)
[11] Prijić Samaržija Snježana, Avelini Holjevac Ivanka, Turk Marko, *Žene u znanosti: stakleni strop*, Zaklada Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2009. (Str 83)

One tako nemaju resursa, vremena, energije, a s odmakom vremena niti samopouzdanja da se društveno aktiviraju i/ili preuzmu inicijativu u procesu donošenja političkih odluka. Postavljene su na same društvene margine, izolirane od društvenih i političkih procesa. Socijalni profil im postaje potpuno nevidljiv i bez utjecaja na bilo kakvo donošenje odluka. Ono što ih dugoročno ostavlja na margini jest činjenica da im takvim načinom života socijalna mreža postaje potpuno devastirana, a njihov kućanski rad i angažman devaloriziran. Sve ovo se direktno odražava na njihovu sliku o sebi samima koja ima za posljedicu pasivne osobe s niskim stupnjom samopouzdanja koje su tako često podložne manipulaciji, zlostavljanju i apatiji. Unutar nove društvene paradigme jednostavno se dogodila promjena definicije osobnih, a potom i javnih interesa.

„*Pri potrazi za uzrokom nedovoljnom broju žena u politici, Joni Lovenduski (2005, 45-46) izvodi tri glavne društvene prepreke. Prvo, žene u prosijeku imaju manje resursa, siromašnije su i manje je vjerojatno da će biti zaposlene na poslovima koja podržavaju politički aktivizam. Drugo, zbog različitih životnih ograničenja žene imaju manje vremena za politiku. Treće, „politički posao" označen je i percipira se kao muški, što s jedne strane sprečava žene u opredjeljenju za političku karijeru, a s druge ograničava angažman onih žena koje uđu u politiku. Kao dodatnu prepreku uključivanju žena u politiku, Lovenduski navodi seksizam institucija, koji naziva i preduvjetom moderne politike, a koji uz utvrđivanje pravila igre također osigurava da javne politike više odražavaju potrebe jednog spola nauštrb drugog* "[12]

4.1 Deklarativno zagovaranje društva ravnopravnosti

Nema sumnje da je ženama formalno-pravno osigurana ravnopravnost. U skladu s tim, osigurana je i mogućnost aktivnog i pasivnog biračkog prava. „Pravnu osnovicu izbora čini biračko pravo, temeljno političko i ustavno pravo državljana da biraju svoje predstavnike (aktivno pravo) i da budu birani (pasivno pravo) u predstavnička tijela i na druge javne položaje"[13]

No, sama formalnost otvorenog prostora za aktivnom participacijom ne samo u političkom životu u najvišim državnim institucijama, već i na lokalnom nivou, kroz sudjelovanje u npr. općinskim ili gradskim odborima, izvršnim tijelima tvrtki, institucija i sl. nedovoljna je u sprječavanju rodne diskriminacije te uništavanju staklenog stropa i staklenog labirinta.

[12] Siročić Zorica i Sutlović Leda (ur.) *Širenje područja političkog-novi pogledi na političku participaciju žena*, Centar za ženske studije, Zagreb 2013. (Str 46.)
[13] LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA http://www.lzmk.hr/hr/, http://www.enciklopedija.hr/ (Stranica posjećena 24.05.2016.)

„*Kada bismo pokušali sažeti moguće uzroke pojave "staklenoga stropa" na koje smo upozorili, onda bismo ih mogli kategorizirati u tri skupine: (i) povijesne i suvremene uzroke; (ii) uzroke na razini društvenoga sustava, one na razini institucija i one na razini pojedinaca; (iii) uzroke koje treba tražiti u ponašanju muškaraca i u ponašanju žena*."[14]

Samo deklarativno zagovaranje društva ravnopravnosti, a ne i praktično, ključni je problem u ostvarivanju punopravne političke participacije žena. „Može se konstatirati postojanje nevidljive barijere koja koči ili usporava napredovanje žena nakon određene razine u hijerarhiji i uzrokuje razlike u statusu i plaćama jednako kvalificiranih osoba."[15]

Realiziranje uloge žene kao ravnopravne akterice u političkoj areni zasigurno usporava i sprječava tradicionalni sustav vrijednosti koji počiva na snažno ukorijenjenom patrijarhatu gdje je muškarac donositelj odluka, autoritet i personifikacija moći. Paradoks je time veći, a ovakvo stanje društvene svijesti je izrazito zabrinjavajuće, posebice ukoliko uzmemo u obzir činjenicu kako su žene kvantitativno brojnije i u slovenskom i u hrvatskom društvu, te čine veći postotak visokoobrazovanog stanovništva u usporedbi s muškim dijelom populacije.

„U EU-27 državama studentice u prosjeku čine 55% studentskog tijela„[16] Prema rezultatima istraživanja *Instituta za razvoj obrazovanja* pod naslovom *Socijalna uključivost visokog obrazovanja u Hrvatskoj: analiza stanja* koje je obuhvatilo i 2010. godinu, a u fokusu je ovog rada, navodi kako je „*jedno od objašnjenja niže participacije muškaraca u visokom obrazovanju i njihova veća zastupljenost u trogodišnjim strukovnim srednjoškolskim programima (65%, odnosno gotovo dvije trećine), dok je veća prisutnost djevojaka u sveučilišnom obrazovanju vezana i uz njihovu veću zastupljenost u gimnazijskom obrazovanju (63%)".* [17]

Potčinjavanje ljudskog i socijalnog kapitala koji bez dvojbe posjeduju žene, alarmantan je pokazatelj nepravedno raspoređenih odnosa moći i društveno-političkih mehanizama. Stvaranje kulturnog prostora i socijalnog ambijenta koji je osjetljiv na kapacitete socijalnog kapitala je nužan u prevladavanju ovih problema. Policy proces koji angažirano provode ženske aktivistice te znanstvenice ovih dvaju društava, detektirao je mačističku političku

[14] Prijić Samaržija Snježana, Avelini Holjevac Ivanka, Turk Marko, *Žene u znanosti: stakleni stop*, Zaklada Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2009.
[15] Prijić Samaržija Snježana, Avelini Holjevac Ivanka, Turk Marko, *Žene u znanosti: stakleni stop*, Zaklada Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2009. (Str. 91)
[16] Farnell Thomas, Matković Teo, Doolan Karin, Cvitan Mirna, *Socijalna uključivost visokog obrazovanja*, Institut za razvoj obrazovanja, Zagreb, 2014. (Str. 76)
[17] Isto (Str.76)

kulturu kao primarnog krivca koji je odgovoran za nepravedan politički sustav gdje su žene najčešće statistkinje ili ih uopće nema.

4.2 Odnos prema socijalističkom nasljeđu, proces tranzicije i ekonomska kriza u Sloveniji i Hrvatskoj

„*Uspon etnonacionalizma na prostorima bivše Jugoslavije „rastao" je usporedno s mizoginijom, imajući u vidu da je baziran na izrazito herojskoj i maskulinoj mitologiji (Rener & Ule, 2005:108). Opadanje legitimnosti sistema i vjere u temelje vrijednosti socijalizma i samoupravljanja jača trend društvene retradicionalizacije- povratka starim, provjerenim vrijednostima u čemu se vidi izlaz iz krize legitimizacije jugoslavenskog „soft" komunizma i nadiruće društvene anomije. Imajući u vidu da se različiti politički stavovi iskazuju rodnim aluzijama i da se rod mobilizira u različitim diskursima i tzv. Predstavljačkim kategorijama u svrhu pravdanja društvenih distinkcija, fraktura i hijerarhija (Elise Helms), (zlo)upotreba žena i ženskog u svrhu političke manipulacije i etnomobilizacije svakako je značajan aspekt"*[18]

Rodna ravnopravnost, u današnjem, suvremenom političkom kontekstu samo je deklarativno prihvatljiva. No, svaki društveni komentar i konkretno zalaganje koji se odnose na žensku emancipaciju, pogotovo u političkom smislu, nailazi na povratne informacije pejorativnog karaktera. Pojedine društvene inicijative i borci te borkinje koji nemaju dilemu o ispravnosti zastupanja ženskog pitanja kao javnog i koji kroz predstavljanje istraživanja i konkretnih socijalnih pokazatelja oslikavaju frapantnu mizoginiju postsocijalističkih društava, doživljavaju podsmijeh i otpor najrazličitijih društvenih struktura. Ženska djelatnost se kategorizira kao „*Babinjak*" ili „*Afeže"*. I sve to u najpejorativnijom smislu, a i dalje se ističe podjela na ženske i muške poslove te ženske i muške rodne uloge. O tome svjedoči i sadržaj školskih udžbenika. Na taj način se provodi indoktrinacija muškog svijeta kao jedinog društveno poželjnog, od najranije mladosti, a dodatno se zaoštrava diskurs kroz medije i političku retoriku.

„*Uvjerenje o inferiornosti i nepoželjnosti žena u javnoj domeni ima dugu povijest i teorijski razrađeniji oblik u esencijalističkim stavovima istaknutih mislilaca poput Platona, Aristotela, J. J. Rousseaua, G. W. F. Hegela, J. Benthama, S. Freuda i dr. muške vrline poput neovisnosti, racionalnosti, kompetitivnosti, neemotivnosti nisu primjenjive na ženu, ni u*

[18] Majstorović Danijela, *Ženski identiteti i diskurs glavnog toka ili o nužnosti feminizma u tranzicijskom* društvu, Filozofski fakultet Banja Luka, Banja Luka 2007. (Str 335)

smislu u kojem žena nikada ne može dostići sposobnosti muškarca ni u smislu da je racionalna i kompetitivna žena manje poželjna i društveno cijenjena. Primjerice, prema G. W. F. Hegelu, žena ne može sudjelovati u javnoj sferi jer je svojom prirodom orijentirana na obitelj i ograničena osjećajima, zbog čega i predstavlja prijetnju zajednici, razumu i općim vrednotama. Isto stajalište o nespojivosti žena s javnom djelatnosti branio je i S. Freud, tvrdeći kako je žena neprijatelj civilizacije koja se temelji na pravu, pravdi i zakonima, jer se žena primarno realizira kroz ljubav i institucije poput obitelji"[19]

Ono što današnja demokratska društva na primjeru Slovenije i Hrvatske, još više čini netrpeljivima je spoznaja kako se odnose prema prošlom političkom sustavu čijeg su, ove dvije zemlje, bile dio. Vidljiva je dehumanizacija većeg broja javno-političkih osoba toga vremena te potpuni otklon od bilo kakvog socijalističkog nasljeđa. Ženska angažiranost i društvena ravnopravnost, često se dovodi u vezu s prošlim, socijalističkim vremenima, pa to dodatno objašnjava, nesklonost društva ka ženskoj političkoj participaciji.

„*U socijalizmu (barem djelomično) ograničeni androcentrizam je s tranzicijom munjevito oživio. Nositelji tranzicije su u ime velikih društvenih promjena pokrenuli promjene također i sa ženskim pitanjem. Ravnopravnost spolova je stigmatizirana kao zahtjev socijalizma, odbačena je kao suprotna prirodnom i tradicionalnom poretku, ali nije zamijenjena idejom koja bi svejedno bila osjetljivija prema ženama."*[20]

Danas, uz zakonodavna i institucionalna jamstva političke participacije žena, najznačajniju ulogu u zagovaranju za promicanje političke pariticipacije žena imaju feministikinje koje najčešće djeljuju unutar ženskih grupa i nevladinih organizacija. One su pak, s druge strane, često kritizirale odnošenje socijalizma prema ženama. Glavna zamjerka je bila da su ženska prava koja su štićena u socijalizmu, ipak bila samo usko orijentirana na socijalna prava, dok im je politička moć uvijek bila nedostupna. Danas se često mogu čuti argumenti, kako su socijalna prava i ekonomska sigurnost, prva stepenica u emancipaciji i kako su ona nužna da bi se ženama otvorio put za nesmetanu političku participaciju. Ukoliko su u socijalizmu postignuta prava koja su žene štitila od materijalne ovisnosti, danas bi bilo za očekivati da su prema pravilima evolucije, žene uspjele postići ciljeve koje su još i sufražetkinje postavljale. Ipak, društvo se nije razvijalo pravolinijski i zbog društvenih previranja, danas su žene ponovno u samom jeku borbe za društvenu poziciju koja im pripada jednako kao i

[19] Prijić Samardžija Snježana, Avelini Holjevac Ivanka, Turk Marko, *Žene u znanosti: STAKLENI STROP*,Filozofski fakultet, Rijeka
[20] Antić Gaber Milica (ur), *Ženske na robovih politike*, Ljubljana 2011. (Str 151,)

muškarcima. „Slično je i u Europi, gdje među 25 najbolje plaćenih izvršnih direktora nema ni jedne žene.“ [21]

U javnu raspravu se ponovno uvodi problem čuvanja djece, posebice za društvene kategorije žena koje pripadaju ne samo dugoročno nezaposlenima, već i prekarijatu koji je vječno u neizvjesnosti za svoj socijalni status. Čini se da je civilizacijski tijek stagnirao, odnosno unazađen je, agresivnim kampanjama nacionalističke retorike popraćene uvođenjem neoliberalnog kapitalizma koji su nužno za sobom donijeli ograničavajuća ženska prava, pošto smo „u društvu gender monitoringa zagarantirani postotak žena u parlamentu platile cijenom smanjenih socijalnih prava“[22]

4.3 Socijalne politike u vremenima tradicionalizacije društva

Socijalna prava s vremenom su postala sve nesigurnija kategorija, a žene su podnijele mnogo veće posljedice ovakvog društvenog sustava, nego muškarci. Posebno s obzirom na prethodno spomenutu ulogu majke i roditeljice. Socijalne politike u Sloveniji su sa subvencioniranom skrbi za predškolsku djecu u vrtićima, plaćenim roditeljskim dopustima i zakonski određenim pravom na povratak na radno mjesto nakon isteka porodiljskog/roditeljskog dopusta desetljećima omogućavale roditeljima (prvenstveno ženama) visok stupanj zaposlenosti. No, kućanski i skrbnički poslovi ostajali su obaveza žena, tako da socijalne politike nisu promijenile postojeću rodnu podjelu rada i društvenih uloga u privatnoj sferi.

„*Situacija u Sloveniji tako ilustrira i potvrđuje tvrdnju A. Hochschild (2003.) da se u suvremenom svijetu dogodila nepotpuna društvena revolucija koja je omogućila djelomičnu (uglavnom u javnoj sferi), ali ne potpunu rodnu ravnopravnost (i u privatnoj sferi). Sve to se u Sloveniji dodatno zaoštrava u uvjetima tranzicije kada se intenzitet plaćenog rada povećava, a nesigurnost zaposlenja prisiljava zaposlene da to prihvaćaju bez otpora.“*[23]

Da u socijalizmu pokušana implementacija rodne ravnopravnosti nije uspjela, odnosno da je bila nepotpuna i selektivna, svjedoči nedovoljno bavljenje tog perioda repatrijarhalizacijom. Da je repatrijalhalizacija u potpunosti provedena, bilo bi mnogo teže tijekom tranzicijskog perioda toliko snažno degradirati ženska prava.

---

[21] Prijić Samardžija Snježana, Avelini Holjevac Ivanka, Turk Marko, *Žene u znanosti: STAKLENI STROP,* Rijeka, 2009 (Str 90)

[22] Vilenica Ana, *Postajanje majkom u vreme neoliberalnog kapitalizma*, (Nezadovoljna bela žena od dvostrukog do trostrukog opterećenja ili zatočenica dijalektike vica, Katja Kobolt),Beograd 2012. (Str 38)

[23] Kanjuo Mrčela Aleksandra, Černigoj Sadar Nevenka, *Problemi roditelja pri usklađivanju plaćenog rada i obiteljskog života u Sloveniji*, Ljubljana, 2012. (Str 111)

„Revizija zakonodavstva iz radno-socijalne sfere provedena još tijekom prvih deset godina hrvatske tranzicije smanjila je prava, socijalne troškove i odgovornost državnih institucija te na pojedinca postavila veću odgovornost za vlastiti socijalni položaj. U tom smislu, procesi približavanja Europskoj uniji pridonijeli su poboljšanju položaja žena putem uspostave novih oblika pravne zaštite, ali reducirali već umanjena socijalna prava, čime se uvelike ograničavaju životne mogućnosti, životni standard i u konačnici, društveni položaj žena.“[24]

U iznimno široko postavljenoj projekciji sveobuhvatnih promjena slovenskog i hrvatskog postsocijalističkog društva, politička reforma bila je vrlo važan inicijalni cilj.

„Unatoč činjenici da su žene u postsocijalističkom društvu, na početku tranzicije, u posjedu veće količine kulturnog i ekonomskog kapitala, to nije spriječilo njihovu mnogostruku marginalizaciju, što je posebno vidljivo u području političkog djelovanja. Kao politički subjekt su bile gotovo izbrisane, u nekim slučajevima i vrlo ograničene u ostvarivanju čak i reproduktivnih prava. Jednostavno, što im je u socijalizmu „dano“, kao totalitarnom sustavu, demokracija im je trebala „uzeti“. Tako se u naličju demokracije opravdala mizoginija, koja se pojavila među ciljevima tranzicije, srazmjeno prikrivena i uljepšana u zahtjevu za „normalno prirodno“ stanje.“[25]

4.4. Ženski i muški način političkog djelovanja

Uloga majke i roditeljice čiji se puni angažman očekuje u brizi za djecu i dom, osnovni je kamen spoticanja u ženskoj samoaktualizaciji na bilo kojem drugom području djelovanja. Od žene se očekuje da na listi prioriteta jasno odredi majčinstvo kojemu je prirodno i poželjno podrediti sve ostale aspekte svog života. Psihološke barijere koje si žene same postavljaju među dominantnijim su preprekama za veću političku participaciju. Žene koje su, ipak, među malobrojnima uspjele izgraditi karijeru političarke, ostvarile su to borbenim stavom i nepoštivanjem naslijeđenih društvenih konstrukata, ali nerijetko i višim društveno-socijalnim statusom tj. boljom početnom pozicijom. Nerijetko se te žene stigmatiziraju u širem društvenom kontekstom i kao sankciju pribjegavanju takvom obrascu ponašanja imaju dodatno otežavanje u svojoj najužoj zajednici. „Neženstveno“ ponašanje je društveno neprihvatljivo. U slovenskom i hrvatskom društvu skovana je fraza „ženski način“ kada se komentira političko djelovanje političarki.

[24] Siročić Zorica, Sutlović Leda, (ur.) *Širenje područja političkog- novi pogledi na političku participaciju* žena, Centar za ženske studije, Zagreb 2012. (Str 54)
[25] Antić Gaber Milica (ur.), *Ženske na robovih politike,* Ljubljana 2011. (Str 153)

„Ženski način je uvjet primjerenosti ženske političarke koji je implicitno opredjeljen kao kombinacija krhkosti i snage. Snaga bez krhkosti bi političarku diskvalificirala kao ženu i zato delegitimirala kao nemušku političarku. Krhkost, nježnost, strpljivost, ljubaznost, toplina, briga za obitelj su nužni uvjeti koji rezultiraju artikulacijom ženskog heroizma. Javni uspjeh ili javni utjecaj žena u politici stoga postaje jednim od faktora feminizma."[26]

„Muški" stil vođenja	„Ženski" stil vođenja
• **autokratski, transakcijski ili "racionalni" stil vođenja –** centraliziranje autoriteta, zapovijedanje, očekivanje pokoravanja • **konkurentski stav prema okolini –** na ljude se gleda kao na konkurente u borbi za položaj i prevlast (suradnici su konkurenti za dobivanje posla i napredovanje, podređeni u zadobivanju pažnje viših menadžera, nadređeni u zaradi i moći u organizaciji); sudjelovanje nije dovoljno, potrebno je pobijediti; poticanje natjecateljskih odnosa • **moć koja proizlazi iz pozicije u organizaciji –** moć se temelji na statusu u hijerarhiji odnosno formalnom položaju u organizaciji (moć kažnjavanja, moć nagrađivanja, informacijska moć) • **instrumentalni odnos prema zaposlenicima –** ljudi su sredstvo za ostvarivanje ciljeva; usmjerenost na izvršenje zadataka, na postizanje ciljeva, a ne na proces obavljanja zadataka i međuljudske odnose	• **demokratski, participativni, transformacijski, interaktivni, prijateljski, osjećajni, suradnički stil vođenja ili stil podrške –** konzultiranje podređenih o akcijama i odlukama te ohrabrivanje njihovog sudjelovanja u odlučivanju na svim razinama • **suradnja –** rješavanje poslovnih i drugih problema prilagodbom (izglađenjem spora), kompromisom i suradnjom; izbjegavanje sukoba kako bi se sačuvali dobri međuljudski odnosi te rješavanje sukoba kompromisom kako bi svi bili pobjednici • **poznavanje vlastitih zaposlenika –** slušanje što ljudi imaju reći o sebi, svojem poslu, što žele od budućnosti, odnosno gradnja iskrenih i potpunih međuljudskih odnosa • **razvijene interpersonalne vještine –** shvaćanje važnosti razvijanja i održavanja dobrih međuljudskih odnosa, slušanja drugih, osjećajnosti za potrebe drugih, poticanja drugih da iznose svoje ideje, osjećaje i viđenja te davanja povratne informacije • **poticanje participacije –** poticanje sudjelovanja zaposlenika u svim dijelovima poslovanja, od postavljanja ciljeva i određivanja strategija i taktika do ostvarivanja zacrtanog • **moć koja proizlazi iz osobnosti –** moć osobne (karizmatska, stručna ili referentna), a ne položajne prirode; moć koja se pripisuje osobnom utjecaju, interpersonalnim vještinama, napornom radu itd. • **dijeljenje moći i informacija –** vertikalno i horizontalno distribuiranje moći i informacija • **poticanje razmjene informacija među zaposlenicima** • **poticanje samopoštovanja kod zaposlenika –** korištenje pohvala kako bi se potakao bolji rad zaposlenika, izbjegavanje isticanja vlastitih kvaliteta, nesklonost pokazivanju superiornosti putem statusnih simbola (npr. parkirno mjesto, odvojeni dio u restoranu)

[27] SLIKA2: PRIKAZ- MUŠKI I ŽENSKI STIL VOĐENJA

(Izvor slike: Pološki Vokić Nina, Bulat Ivana, *Što žene lideri unose u politiku-psihološka i radna obilježja, stil vođenja, interesi i perspektive,* Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu 2013.)

U ovoj tablici je povučena paralela u razlici ženskog i muškog načina vođenja, odnosno upravljanja. Muški stil vođenja je okarakteriziran kao 1)autokratski, transakcijski ili tzv. racionalni stil vođenja za kojega je karakteristično centraliziranje autoriteta, zapovjedni način vođenja koji očekuje pokoravanje; 2) konkurenstski stav prema okolini koji se kompetitivno odnosi prema ljudima te ih promatra kao konkurente u borbi za položaj i prevlast. U tu borbu su uključeni suradnici, podređeni, ali i nadređeni. Borba sa suradnicima se odnosi na dobivanje posla i napredovanje u istom. Što se tiče podređenih, muškarci ih promatraju kao

[26] Antić Gaber Milica (ur.), *Ženske na robovih politike,* Ljubljana 2011. (Str 160)

[27] Pološki Vokić Nina, Ivana Bulat, *Što žene lideri unose u politiku-psihološka i radna obilježja, stil vođenja, interesi i perspektive*, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, 2013. (Str 9)

suparnike u borbi za pažnju viših menadžera, dok je u natjecanju s nadređenima fokus na zaradi i udjelu moći u organizaciji; 3) moć koja proizlazi iz pozicije u organiziji temelji se na statusu u hijerarhiji, odnosno na realnoj poziciji na kojoj se pojedinac u organizaciji nalazi. Ta pozicija nosi sa sobom određene tj. Specifične vrste moći koje se usmjeravaju prema ostalim članovima organizacije, u odnosu na njihovu poziciju koju zauzimaju. Radi se o nekoj vrsti igranja uloga koje su dodjeljene članovima organizacije pa shodno tome posjeduju moć kažnjavanja, moć nagrađivanja i informacijsku moć. Prilagođavaju se okolnostima i ulozi ostalih aktera; 4) instrumentalni odnos prema zaposlenicima je poluga moći koja omogućava pojedincu da se prema ostalim ljudima iz okoline odnosi kao da su oni sredstvo za postizanje cilja kojega si je sam pojedinac zadao. Pojedinca karakterizira osredotočenost na izvršavanje zadataka i postizanje ciljeva, dok je odnos s drugim ljudima zanemaren, odnosno manje je važan. Ženski način vođenja u suprotnosti je s opisanim muškim načinom vođenja. Njega karakterizira mnogo više empatije i socijalne osjetljivosti. Postoji nekoliko izdvojenih karakteristika koje izrazito specificiraju žensko vladanje. 1) Demokratski, participativni, transformacijski, interaktivni, prijateljski, osjećajni, suradnički stil vođenja ili stil podrške. Ovakav način vođenja zahtjeva mnogo uloženog truda u međuljudske odnose unutar kolektiva. Uz to, osvrće se na potrebe članova i članica organizacije. Važno je istaknuti asertivnost kada govorimo o ovom pristupu. Ono uključuje cijeli tim ljudi i nije vertikalno usmjeren već je fokusiran na konzultiranje podređenih o akcijama i odlukama te na ohrabrivanje njihovog sudjelovanja u odlučivanju na svim razinama; 2) Suradnja u vođenju koje karakterizira ženski način upravljanja usmjeren je na rješavanje poslovnih i drugih problema prilagodbom (izglađenjem spora), kompromisom i suradnjom. Žene koriste interaktivne metode izbjegavanja sukoba kako bi se sačuvali dobri međuljudski odnosi te su usmjerene na rješavanje sukoba kompromisom kako bi svi bili pobjednici; 3) Poznavanje vlastitih zaposlenika postižu slušanjem što ljudi imaju reći o sebi, svojem poslu, što žele od budućnosti, odnosno one smatraju važnim izgradnju iskrenih i potpunih međuljudskih odnosa; 4) Žensko od muškog vođenja razlikuju i razvijene interpersonalne vještine koje se manifestiraju kroz shvaćanje važnosti razvijanja i održavanja dobrih međuljudskih odnosa, slušanja drugih, osjećajnosti za potrebe drugih, poticanja drugih da iznose svoje ideje, osjećaje i viđenja te davanja povratne informacije; 5) Često žensko vođenje obilježava i poticanje participacije, a koju postižu poticanjem sudjelovanja zaposlenika u svim dijelovima poslovanja, od postavljanja ciljeva i određivanja strategija i taktika do ostvarivanja zacrtanog; 6) Ženko vođenje posjeduje moć koja proizlazi iz osobnosti – moć osobne (karizmatska, stručna ili referentna), a ne položajne prirode. Takva vrsta moći u pravilu se pripisuje

osobnom utjecaju, interpersonalnim vještinama, napornom radu itd.; 7) Doživljavanje ljudi iz okoline kao sredstva za postizanje cilja, suprotstavljeno je dijeljenju moći i informacija – vertikalno i horizontalno distribuiranjemoći i informacija; 8) Poticanje razmjene informacija među zaposlenicima, 9) Poticanje samopoštovanja kod zaposlenika – korištenje pohvala kako bi se potakao bolji rad zaposlenika, izbjegavanje isticanja vlastitih kvaliteta, nesklonost pokazivanju superiornosti putem statusnih simbola (npr. parkirno mjesto, odvojeni dio u restoranu).

Muški način vođenja je, također, vrlo često klasificiran kao sklon kritici umjesto davanju pohvala za dobar i kvalitetan rad. Istovremeno, izraženo je kritiziranje i najmanjih pogrešaka što dovodi do smanjenog samopouzdanja kod podređenih članova i članica organizacije i nema motivirajući učinak.

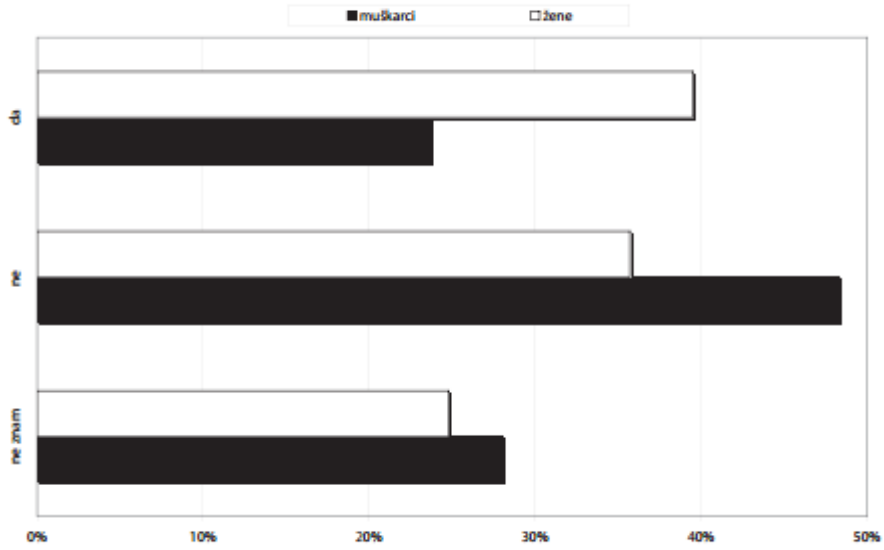
Žene umjesto agresivnih kritika i podcjenjivačkog stava prema podređenim članovima i članicama organizacije koriste metodu tzv. *pozitivan uzor* gdje kroz ukazivanje vlastitim ponašanjem promoviraju i ukazuju na ponašanja koja organizacija cijeni i potiče. Žene koje imaju mogućnost vođenja u svojim rukama, sklonije su timskom radu. Njega karakterizira rad u suradnji s drugima, dobro upravljanje timovima i svim procesima koji se odvijaju unutar njih.

Bez obzira na ovaj prikaz različitih načina vođenja između žena i muškaraca, gdje je jasno vidljivo da je ženski način vođenja povoljniji i zdraviji za radne kolektive i društvenu zajednicu u cjelini, još uvijek svi pokazatelji upućuju na vrlo mali postotak ženskih vođa u svim segmentima života. U poslovnom svijetu, u privatnim tvrtkama, državnim poduzećima, međunarodnim organizacijama i/ili kompanijama, te posebno u političkom životu na svim razinama, od gradske i općinske, regionalne, preko državne pa sve do međunacionalne i međudržavne razine. Mali broj žena ima priliku primijeniti navedene i opisane ženske metode i načine vođenja, a i mali broj onih koje sudjeluju u upravljačkim tijelima, priklanjaju se muškom načinu upravljanja. Primjenjuju muške metode kao jedine primjenjive jer je učenje po modelu i dalje najsigurnije i jamči tzv. sigurnu zonu. Razlikovanje od muških pravila i mehanizama za upravljanje iziskuje mnogo hrabrosti i upornosti, a čak ni onda se ne jamči povoljan rezultat promjena. One se vrlo teško primjenjuju i uklapaju u postojeća pravila koja se naslanjaju na muške načine promatranja društvene stvarnosti i upravljanja istom.

Sve ovo svjedoči o specifičnoj društvenoj kulturi u kojoj je ženska uloga pod posebnim društvenim povećalom. Ona zahtjeva dvostruki društveni angažman kako bi se položaj žena na političkoj sceni Slovenije i Hrvatske promijenio i to ne samo zakonodavnim okvirom i

proženskom institucionalizacijom te izbornim kvotama već suštinskim, strateškim promjenama koje će neposredno utjecati na sustav vrijednosti, rodne uloge i brisanje granica između mogućeg i nemogućeg, te dopuštenog i nedopuštenog u muško- ženskim odnosima snaga, pogotovo u političkoj participaciji koja je od eminentnog značaja za kreiranje društva solidarnosti i ravnopravnosti, s jednakim mogućnostima za sve članove i članice tog društva.

„*Ta sistemska inhibicija, koju žene trebaju savladati na svom uspinjanju na ljestvici društvene hijerarhije, ispoljava se u pet područja: 1. oblasti rada, 2. socijalizacije i obrazovanja, 3. u profesiji, 4. stvaralaštvu i 5. obitelji, i da bi je žene savladale, moraju imati puno više preduvjeta, subjektivnih; poput sposobnosti, upornosti, ili objektivnih; poput obiteljskog porijekla i urbanog porijekla (klase).*“[28]

29

SLIKA: GRAFIKON KOJI ODGOVARA NA PITANJE POSTOJE LI NEKE DRUŠTVENE PREPREKE AKTIVNIJEM BAVLJENJU ŽENA POLITIKOM (PREMA SPOLU)

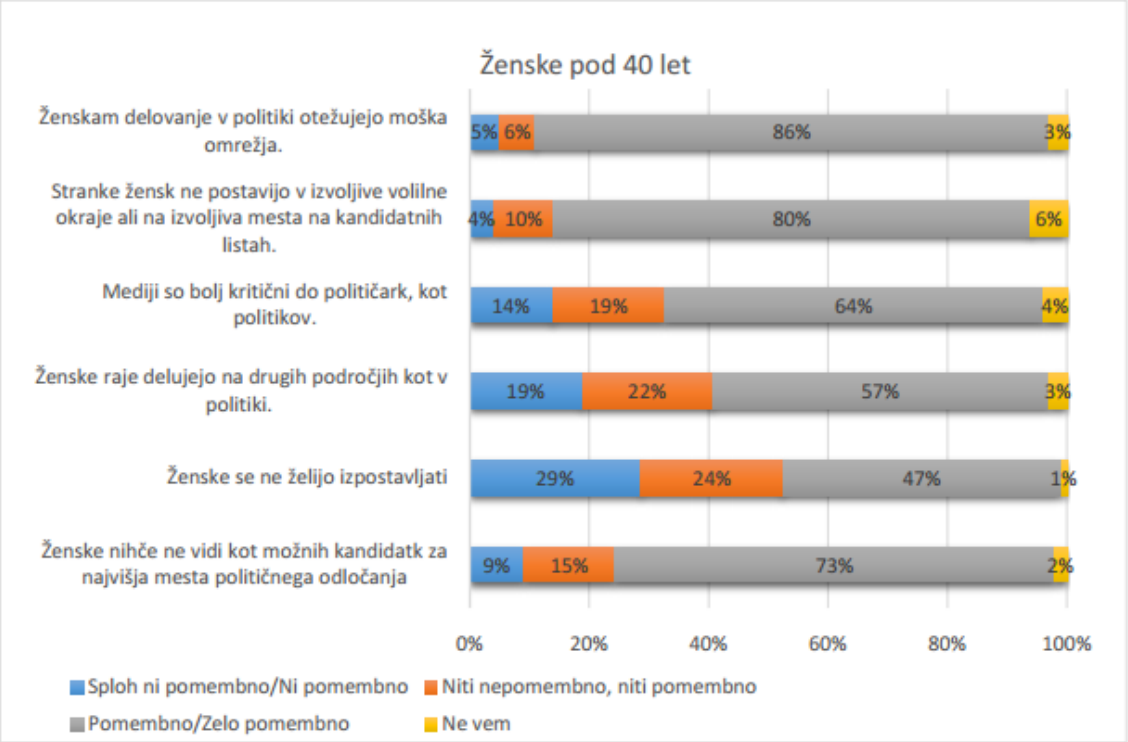
(Izvor slike: *Žene u hrvatskoj politici-sažetak rezultata istraživanja*, Centar za ženske studije, Zagreb 2007.)

Ovdje se jasno vidi kako ženska i muška percepcija ovog problema nije ista. Muški ispitanici, uglavnom, ne smatraju da postoje društvene prepreke koje uvjetuju ženama bavljenje politikom, točnije njih 48,3% od ukupnog broja ispitanika tako smatra. Otpor prema feminističkim nastojanjima da se diskriminacija žena postavi u javnu agendu, odnosno u društvena razmatranja, može se objasniti i ovim kvantitativnim pokazateljima. Naime, budući

[28] Majstorović Danijela, *Ženski identiteti i diskurs glavnog toka ili o nužnosti feminizma u tranzijskom društvu,* Zbornik radova ženske političke akademije, Sarajevo 2012. (Str 179)

[29] http://www.uredravnopravnost.hr/site/preuzimanje/dokumenti/nac_strat/istrazivanja/CZS_zene_politici.pdf (Stranica posjećena 20. 05. 2016.)

da ovako velik udio muške populacije u hrvatskom društvu smatra da problema nema, onda nije teško iz toga proizvesti konkluziju zašto feminističku borbu smatraju bespotrebnom i, često,iritantnom.

[30] SLIKA3: ZAŠTO JE MALI BROJ ŽENA UKLJUČEN U AKTIVNU POLITIKU U REPUBLICI SLOVENIJI

(Izvor slike: Antić Gaber Milica, Podreka Selišnik Jasna, Šori Iztok, *Mlajše ženske in politika- Empirična raziskava v okviru projekta Meta dekleta - promocija aktivnega državljanstva mlajših žensk,* Ljubljana, 2014 (Str 64))

[30] Antić Gaber Milica, Podreka Selišnik Jasna, Šori Iztok, *Mlajše ženske in politika- Empirična raziskava v okviru projekta Meta dekleta - promocija aktivnega državljanstva mlajših žensk,* Ljubljana, 2014 (St 64)

5. INSTITUCIONALNA I ZAKONODAVNA JAMSTVA POLITIČKE PARTICIPACIJE ŽENA U HRVATSKOJ I SLOVENIJI

Političku participaciju žena nemoguće je objasniti izvan okvira borbe u tzv. političkoj areni. S obzirom na „finski presedan" („Finska je bila prva europska država koja je svojim stanovnicima dodijelila opće pravo glasa na izborima 1906., i prva zemlja na svijetu koja je svim stanovnicima s pravom glasa omogućila i kandidiranje za parlament, te su parlamentarni izbori rezultirali s 19 zastupnica"[31]) s početka 20. stoljeća, možemo zaključiti kako je moguća kvalitetna ženska politička participacija, no budući da je i hrvatsko i slovensko društvo po svojoj definiciji i svim obilježjima duboko patrijarhalno i nosi brojna ograničenja za žene, ženska politička participacija mora postati dugoročan i pomno osmišljen projekt. Potrebne su mjere, mehanizmi i instrumenti koji bi pomogli, omogućili i jamčili ženama slobodu i sigurnost u političkoj areni, ali i olakšali pristup donošenju odluka koje su važne za društvenu zajednicu, od lokalnog do nacionalnog nivoa. Ustanovljeno je kako je, nakon osamostaljenja Slovenije i Hrvatske, u prvom razdoblju tranzicije zabiljen pad ženskog sudjelovanja u aktivnoj politici. To dodatno ide u prilog tezi o nužnosti uvođenja i provođenja pravila koji imaju za cilj inkluziju žena. „ S padom komunizma, primjerice, zabilježene su značajne promjene: globalni postotak žena zastupnica donjih domova i parlamenata, koji je 1989. iznosio 14,8%, 1993. godine je pao na 10,3%"[32]

„Rodno osviještena politika uključuje (re)organizaciju, unaprjeđivanje, razvoj i evaluaciju političkih procesa na način da je načelo ravnopravnosti spolova uključeno u sve politike na svim razinama i stupnjevima, od strane aktera uključenih u donošenje političkih odluka"[33]

Bez osviještenosti i razvijenog senzibiliteta unutar samih političkih stranaka o podzastupljenosti žena u političkoj sferi nije moguće postići značajnije rezultate. To je stoga što su parlamentarne demokracije isključivo stranačke i bez regrutiranja žena unutar svojih stranaka, nije moguće vidjeti njihovu aktivnu ulogu u realnoj politici. „Stranke mogu prihvatiti poticajne mjere u obliku ciljeva ili kvota. Za razlikuod kvota, ciljevi su samo stranačke preporuke o poželjnoj ženskoj participaciji, dakle nisu toliko mandatorne kao kvote"[34]

[31]Hor vat Crnogaj Karla, *Instrumenti ispravljanja ženske podzastupljenosti-ženske kvote*, Zagreb 2008. (Str 37)
[32]Isto (Str. 40)
[33] Siročić Zorica i Sutlović Leda, *Širenje područja političkog- novi pogledi na političku participaciju žena*, Zagreb 2013. (Str 71)
[34] Šinko Marjeta, *Političke stranke i regrutacija žena u parlamente: primjena kvota u zemljama Europske Unije*, Politička misao, Vol. XLIII, (2006.), br. 4, (Str. 47–68)

5.1 Kvote

Najefikasniji i najrašireniji mehanizmi koji doprinose političkoj participaciji su tzv. *izborne kvote*. O njima vlada podvojeno mišljenje, između ostalog, i u feminističkim krugovima kojima i jest jedan od prioriteta djelovanja zalaganje za povećanje političke partipacije žena i intenziviranje ženske uloge u politici. Osnovni argument protiv kvota jest da je uvijek prije potrebno dati prednost kvaliteti nad kvantitetom.

„Tako Cowel-Meyers (2003) smatra da ne treba robovati samo pojmu kao što je „kritična masa", nego obratiti pozornost na to o kakvim je ženama riječ, odnosno tko su žene koje djeluju u parlamentu te hoće li one ispuniti svoju zadaću."[35] No, u nedostatku drugih, boljih i naprednijih mehanizama, kvote ipak doprinose rodnom balansu i kakvom-takvom poboljšanju kada je o političkoj participaciji žena riječ.

„*Ženske su kvote, kao što im i ime kaže, izričito usmjerene na ispravljanje ženske podzastupljenosti. One su privremene stimulativne mjere kojima se određuje minimalan udio ili broj žena na izbornim listama ili u političkim tijelima. Politička participacija žena diljem svijeta unazad 10 godina poticana je različitim oblicima ženskih kvota- prema međunarodnoj bazi podataka IDEA, takve su mjere već provedene u 81 državi. Ženske kvote mogu se propisati ustavima ili zakonima (ustavne ili zakonske kvote) te određuju kvote kandidata/kinja ili rezerviranih „sigurnih mjesta za žene u političkom tijelu, najčešće parlamentu"*[36]

Slovenija je jedna od tri europske zemlje koje su u sastavu Europske unije („Grčka, Slovenija, Španjolska"[37])i svojim ustavom jamče političku participaciju žena. No, bez obzira na ovu hvale vrijednu odredbu Ustava, u zemljama Europske unije zastupljenost na stranačkim listama, koja kasnije i jamče i mjesta u parlamentima, ovisi o lojalnosti stranci i njenim ustaljenim programima i ciljevima koji su, uglavnom, androcentristični. Zastupljenost žena, stoga, u najvećem broju zemalja ovisi o volji svake stranke pojedinačno jer u zemljama u kojima kvote nisu ustavne ili zakonske, ovise o stranačkim statutima.

„*Voluntarne stranačke kvote propisuju se stranačkim statutima ili pravilnicima, a određuju kvote za aspirante/ice i kandidate/kinje. Za učinkovitost kvota nužno je također odrediti*

[35] Leinert Novosel Smiljana, *Kritična masa žena,* Politička misao, Vol XLIV, (2007.) br. 3, (Str. 85-102)
[36] Horvat Crnogaj Karla, *Instrumenti ispravljanja ženske podzastupljenosti-ženske kvote*, Zagreb , 2008 (Str. 14)
[37] Isto (Str 15)

sankcije za političke stranke koje ih ne provode i osigurati ravnopravni položaj žena na stranačkim listama.“[38]

5.2 Hrvatska

Mjere i mehanizmi koje Republika Hrvatska poduzima kako bi formalizirala borbu za rodnu ravnopravnost još uvijek su podložni izmjenama i dopunama, a sve u svrhu unaprjeđenja istih. Kroz Ustav, Zakon o ravnopravnosti spolova, Nacionalne planove o poboljšanju rodne ravnopravnosti te Saborske odbore, Republika Hrvatska institucionalizira ideju rodne ravnopravnosti. Pravila koja se donose karakteristična su za sve nivoe vlasti pa tako postoje i županijske koordinacije i povjerenstva za ravnopravnost spolova. Različiti društveni faktori i interesne grupacije su uključene u taj proces. I neke nevladine organizacije su tijekom godina podnošenjem amandmana na zakone, utjecale na poboljšanje njihove kvalitete.

„*Tajništvo Povjerenstva za ravnopravnost spolova iniciralo je 2002. godine osnivanje regionalnih tijela za promicanje položaja žena, te je na taj način uspostavljena i vertikalna komunikacija. Do sada, osnovana su regionalna povjerenstva za ravnopravnost spolova u sljedećim županijama: Istarska, Primorsko-goranska, Dubrovačko-neretvanska, Karlovačka, Brodsko-posavska, Sisačko-moslavačka, Varaždinska, Međimurska, Osječko-baranjska i Virovitičko-podravska. Koordinacije za ljudska prava su prisutne u Zagrebačkoj županiji, Istarskoj i Karlovačkoj. Iako je većina ovih tijela osnovana 2002. godine već su pokazala i niz konkretnih rezultata“*[39]

5.2.1. Ustav

22. prosinca 1990. godine je u Hrvatskom saboru izglasan Ustav Republike Hrvatske. S obzirom na vrijeme izglasavanja naziva se još i Božićni ustav. Hrvatska je do tada bila u sastavu SFRJ pa je donošenje ovog Ustava značilo potvrdu i početak hrvatske samostalnosti i državotvornosti. Izglasavanje Ustava početak je i izgradnje građanskih prava svih hrvatskih građana i građanki. Između ostalog, rodna ravnopravnost koja je zajamčena Božićnim ustavom osnova je u izgradnji demokracije i društva jednakih mogućnosti. S obzirom da su u Hrvatski Ustav inkorporirane vrijednosti definirane u Konvenciji o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, možemo ga smatrati rodno osviještenim najvišim pravim aktom Republike Hrvatske koji otvara prostor za izgradnju zakonodavnog okvira čiji je krajnji cilj društvo ravnopravnosti.

[38] Isto (Str 15)
[39] http://www.ured-ravnopravnost.hr/ (Stranica posjećena 14. 04. 2016.)

Nezavisnost Republike Hrvatske je sa sobom podrazumijevala nužnost uvođenja institucionalnog i zakonodavnog temelja koji će jamčiti demokratski poredak novoustanovljene republike. Demokracija sa svojom osnovnom karakteristikom vladavine prava i sloboda, podrazumijevala je donošenje Ustava unutar kojega će jasno biti istaknuta obrana i poštivanje prava svih društvenih skupina. Tako je i u kontekstu ravnopravnosti spolova, posebno važno istaknuti Članak 14. Ustava koji navodi kako „građani RH imaju sva prava i slobode, neovisno o njihovoj rasi, boji kože, **spolu**, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svi su pred zakonom jednaki.“[40]

U razdoblju od 1990. do 2010. Hrvatski Ustav je mijenjan 4 puta, i to 1997., 2000., 2001, i 2010. , ali niti jednom se promjene direktno nisu odnosile na pitanja rodne ravnopravnosti.

5.2.2. Zakon o ravnopravnosti spolova

Ovakva odredba je bila platforma koja je omogućila oblikovanje zakonodavnog okvira u smjeru koji će zakonima i podzakonskim aktima uspostaviti rodnu ravnopravnost kao jednu od vrednota hrvatskog suvremenog društva. Unutar ove tematike, važan je Zakon o ravnopravnosti spolova[41]. Kako navodi profesor Siniša Rodin: „*Zakon je donesen kao dio harmonizacijskih napora Hrvatske, temeljem obveza koje proizlaze iz međunarodnog prava, te obveza preuzetih Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju između Hrvatske i Europske unije i njezinih država-članica. Polazište za izradu zakonskog prijedloga temeljilo se, između ostaloga, i na uvidu da žene čine 51,5% ukupne populacije RH, a podzastupljene su u politici i gospodarstvu, što znači da ih se rjeđe zapošljava, a profesionalno teže napreduju. Osim toga, žene su najčešće žrtve spolnog uznemiravanja, nasilja u obitelji te drugih različitih oblika diskriminacije na temelju spola. Stoga je Vlada RH u posljednjih tri godine nastojala poboljšati položaj žena, pružiti im jednake mogućnosti zapošljavanja, sudjelovanja u političkom životu te sankcionirati i kriminalizirati nasilje u obitelji, kojeg su one najčešće žrtva*“[42] Članak 15. Zakona o ravnopravnosti spolova iz 2003. godine propisivao je da političke stranke, upisane u registar političkih stranaka, trebaju usvajati svake četiri godine plan djelovanja usmjeren na postizanje uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca te utvrditi metode za promicanje uravnoteženije zastupljenosti žena i muškaraca u tijelima stranke, na popisima kandidata za izbore u Hrvatski sabor i tijela jedinica lokalne i regionalne

[40] Ustav RH, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1990_12_56_1092.html (Stranica posjećena 05. 04. 2016.)
[41] Zakon o ravnopravnosti spolova, NN 82/08 (Stranica posjećena 05.04. 2016.)
[42]Rodin Siniša, *Zakon o ravnopravnosti spolova,* Revija za socijalnu politiku, , Svezak 10, Br. 3, Zagreb, 2003

samouprave. Novi, izmijenjeni Zakon o ravnopravnosti spolova, Hrvatski sabor usvojio je 2008. godine. Njime je još preciznije definirana obveza političkh stranaka da potiču uključivanje žena. U Zakonu o ravnopravnosti spolova, Glava VI. Političke stranke, članak 15, u dva stavka se precizira što moraju činiti političke stranke glede uravnoteženja zastupljenosti spolova, pa se propisuje:"(1) Prilikom utvrđivanja i predlaganja liste kandidata/tkinja za izbor zastupnika u Hrvatski sabor, za izbor članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave kao i za izbor članova u Europski parlament političke stranke i drugi ovlašteni predlagatelji dužni su poštivati načelo ravnopravnosti spolova i voditi računa o uravnoteženoj zastupljenosti žena i muškaraca na izbornim listama sukladno članku 12. ovoga Zakona.(2) U cilju provedbe stavka 1. ovoga članka političke stranke i drugi ovlašteni predlagatelji pri utvrđivanju izbornih lista dužni su uvoditi posebne mjere na način da zastupljenost muškaraca i žena na listama za izbor zastupnika u Hrvatski sabor, članova u predstavnička tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i članova u Europski parlament ne bude osjetno neuravnotežena, sukladno članku 12. stavku 3. ovoga Zakona. Sukladno članku 12. stavku 1. ovoga Zakona postupno povećanje podzastupljenog spola mora se postići najkasnije prigodom provedbe trećih redovitih izbora od dana stupanja na snagu ovoga Zakona". Člankom 35. propisane su kazne za nepoštivanje odredbi Zakona, pa će počinitelji morati za prekršaj izdvojiti 50.000,00 kuna za izbore za zastupnike u Hrvatski sabor i članova u Europski parlament, a novčanom kaznom od 40.000,00 kuna za izbore za članove gradskih vijeća i županijskih skupština, odnosno novčanom kaznom od 20.000,00 kuna za izbore za članove općinskih vijeća. Relevantni su i Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (»Narodne novine«, br. 44/05.) koji obvezuje političke stranke da su kao predlagatelji lista dužni voditi računa o ravnopravnosti spolova, a Zakonom o političkim strankama (»Narodne novine«, br. 76/93., 111/96., 164/98. i 36/01.) afirmira se posebne mjere na način da se parlamentarnim strankama za svaku zastupnicu (tj. za podzastupljeni spol) odobrava 10% veća financijska naknada za djelovanje stranke.

5.2.3. Povjerenstvo za pitanja jednakosti pri Vladi Republike Hrvatske

Osim toga, Vlada Republike Hrvatske osnovala je 1996. godine Povjerenstvo za pitanja jednakosti, kao nacionalno tijelo za promicanje položaja žena u društvu koje je 1997. godine donijelo program Nacionalne politike RH za promicanje jednakosti. Od tada do danas svakih pet godina donosi se novi dokument kojim se utvrđuje strategija politike ravnopravnosti spolova i u svakoj se predviđaju mjere kojima bi se trebala osigurati veću zastupljenost žena u

političkim strankama, na izbornim listama i, slijedom toga, na mjestima odlučivanja, bilo u tijelima zakonodavne ili izvršne vlasti. Posljednja u nizu, Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje 2006. – 2010.[43]

Iz spomenutog dokumenta je važno istakunuti nekoliko točaka u kojima se opisuje način zalaganja za rodnu ravnopravnost. Njome se, naime, doprinosi, uravnoteženoj participaciji žena i muškaraca u političkom i javnom odlučivanju kao i drugim nacionalnim i međunarodnim dokumentima.

„Prioritetna područja ove Strategije, u kojoj se neravnopravnost između muškaraca i žena definira kao kršenje osnovnih ljudskih prava, jesu: 1) Jednaka ekonomska nezavisnost; 2) Jednaka plaća za jednak rad i rad jednake vrijednosti; 3) Ravnopravnost u procesu donošenja odluka; 4) Dostojanstvo, integritet i ukidanje rodno zasnovanog nasilja; 5) Ravnopravnost spolova u vanjskom djelovanju i 6) Horizontalna pitanja (tj. nediskriminacijske rodne uloge, zakonodavstvo i načini provedbe).

U Strategiji se naglašava da zemlje kandidatkinje moraju u potpunosti prihvatiti temeljno načelo ravnopravnosti između muškaraca i žena te da praćenje usvajanja i primjene zakonodavstva EU u ovom području ostaje jedan od prioriteta u procesu proširenja.“[44]

5.2.4. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

Institucija koja kao osnovni mehanizam u svom radu koristi monitoring i slijedno tome piše preporuke te svojim reakcijama doprinosi smanjenju diskriminacije u društvu. Pravobraniteljicu na mandat od 5 godina, imenuje Hrvatski sabor.

Pravobraniteljica postupa po pritužbama na diskriminaciju temeljem spola, bračnog ili obiteljskog statusa i spolne orijentacije.

Pravobranitelj/ica djeluje neovisno i samostalno, prati provođenje Zakona o ravnopravnosti spolova i drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova. Najmanje jednom godišnje izvješćuje Hrvatski sabor.

Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova razmatra slučajeve kršenja načela ravnopravnosti spolova, slučajeve diskriminacije prema pojedincima/kama ili grupama pojedinaca ili pojedinki koju su počinila tijela državne uprave, jedinica tijela lokalne i područne (regionalne)

[43] Nacionalna politika za ravnopravnost spolova za razdoblje 2006.-2010. (NN 88/11) http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/hr/nacionalni-dokumenti/politike-planovi-programi-strategije/667-nacionalna-politika-2006-2010.html (Stranica posjećena 05. 04. 2016.)

[44] http://www.ured-ravnopravnost.hr/ (Stranica posjećena 06. 04. 2016.)

samouprave i druga tijela s javnim ovlastima, zaposleni u tim tijelima i druge pravne i fizičke osobe.

U obavljanju poslova iz svoga djelokruga pravobranitelj/ica je ovlašten/a upozoravati, predlagati i davati preporuke. Gore navedena tijela dužna su pisanim putem obavijestiti pravobranitelja/icu o mjerama i radnjama poduzetim u skladu s upozorenjima, prijedlozima i preporukama najkasnije u roku od 30 dana od dana primitka istih.

U slučaju neudovoljavanja zahtjeva, ili u slučaju nedostavljanja traženih obavijesti u propisanom roku, pravobranitelj/ica može tražiti provođenje nadzora od tijela koje obavlja nadzor nad njihovim radom.

Ako u obavljanju poslova pravobranitelj/ica sazna za povredu odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova s obilježjima kaznenog djela podnijet će prijavu nadležnom državnom odvjetništvu.

Ako ocijeni da je povrijeđeno načelo ravnopravnosti spolova, pravobranitelj/ica ima pravo podnijeti prijedlog za pokretanje postupka ocjene ustavnosti zakona, odnosno ustavnosti i zakonitosti drugih propisa.

5.3. Slovenija

U približno istom vremenskom periodu i uslijed sličnih društveno-političkih okolnosti, izuzev rata, Slovenija je proglasila samostalnost kao i Hrvatska. Utemeljenje institucija sa svim svojim specifičnostima, donošenje Ustava i utemeljenje zakonodavnog okvira bio je proces koji je Slovenija tijekom svog tranzicijskog razdoblja na putu ka konsolidaciji demokracije prolazila. Ustanovljavanje akata koji će jamčiti ravnopravnost i omogućiti kreiranje politika i ženskom dijelu slovenske populacije, posao je koji je, između ostalog, obilježio slovensku državotvornost i osnaživanje demokratskih vrijednosti.

1990-te su bile razdoblje intenziviranja utjecaja i djelovanja nevladinih organizacija i feminističkog pokreta u smislu institucionalizacije, formalizacije i profesionalizacije. Većina tih nevladinih organizacija utjecala je na definiranje zakonodavnog okvira i na implementaciju „ženskih pitanja“ u institucije. Rad nevladinih organizacija bio je instrumentalan u dodavanju perspektive žrtava nasilja na osnovu roda na javni dnevni red. S obzirom na to, donesene su mjere unutar zakonodavnih akata koji su štitile žene žrtve obiteljskog nasilja. Tako da su upravo nevladine organizacije u tom pogledu igrale značajnu ulogu u razvoju relevantnog zakonodavstva u ovom području. Nasilje u obitelji je postao

problem društva, a ne osobni problem. Opća jednakost spolova i nediskriminacijska nastojanja definirana zakonskim okvirom donesena su tijekom procesa pristupanja Slovenije Europskoj Uniji kao dio transpozicije pravne stečevine Europske unije pa su obje zajednice- ona europska- globalna i ona mikro-slovenska su postale ujednačene i usuglašene. U tom razdoblju, Narodna skupština usvojila je jednake mogućnosti Zakonom o jednakosti žena i muškaraca. Provedba načela Zakona o jednakom tretmanu oba spola služila je kao temelj za donošenje Dokumenta nacionalne politike u području ravnopravnosti spolova.

5.3.1 Ustav

Ustav Republike Slovenije je Nacionalna skupština ratificirala na sjednici Skupštine 23. prosinca 1991.

U periodu od 1990. do 2010. Slovenija je provela 5 promjena Ustava; 1997., 2000., 2003., 2004. i 2006. od kojih se većina odnosila na usuglašavanje slovenskog zakonodavstva sa zakonodavstvom Europske unije.

Europski stručnjaci iz područja ljudskih prava smatraju kako je Slovenija prva od tranzicijskih, odnosno postsocijalističkih zemalja uvela rodna pitanja u javne politike te je tako postavila visoke standarde u području rodne ravnopravnosti.

Osnova zakonodavnog okvira prvobitno je ustanovljena Ustavom u kojemu, kao i u hrvatskom, izričito stoji jamčenje jednakosti svim društvenim skupinama, pa tako i ženama. U Članku 14, Ustava Slovenije stoji, „*U Sloveniji su svima zajamčena jednaka ljudska prava i temeljne slobode, bez obzira na nacionalnost, rasu,* ***spol,*** *jezik, vjeru, politička ili druga uvjerenja, imovinsko stanje, rođenje, obrazovanje, društveni status, invalidnost ili bilo koju drugu osobnu okolnost. Svi su pred zakonom jednaki.“*[45] S obzirom da je nedvojbeno zajamčeno najvišim zakonodavnim aktom ravnopravnost spolova, bilo je neophodno detaljnije prilagoditi zakonodavni okvir koji bi specifičnije naveo koja prava unutar područja ravnopravnosti spolova moraju biti obuhvaćena i što to točno znači. Slovenija je jedna od rijetkih zemalja u kojoj su ženske kvote propisane ustavom.

5.3.2. Zakon o ravnopravnosti spolova

Kao i hrvatski slučaj pokušaja osiguravanja ravnopravnosti spolova i Slovenija je u svoj sustav uvela Zakon o ravnopravnosti spolova. Iako je dobro osmišljen i bona fides brani

[45] Ustava Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 33/1991 z dne 28. 12. 1991: 14. člen URS, Uradni list RS, št. 47/2013 z dne 31. 5. 2013: URS-NPB9(https://zakonodaja.com/ustava/urs/14-clen-enakost-pred-zakonom) (Stranica posjećena : 16. 04. 2016.)

žensku poziciju u društvu, još uvijek je podložan različitim interpretacijama pa stoga ne postiže očekivane rezultate, iako je jasno da bi situacija bila mnogo gora ukoliko uopće ne bi postojao takav pravni akt. On već od svoje prve točke nastoji istaknuti funkciju države koja je utočište i braniteljica svih svojih državljana i državljanki. To je ono što stručnjaci koji pišu zakone imaju na umu. Na tragu je to one polazišne točke još od Hobsovog Levijatana kao personifikacije mehanizma u kojemu svi dijelovi jednog sustava, države, moraju surađivati i oslanjati se jedan na drugi kako bi država bila funkcionalna. Kako bi mogla nesmetano braniti ugrožene i sankcionirati one koji ugrožavaju i zadiru u tuđa prava i slobode.

U Članku 1, točki 3 Zakona o ravnopravnosti spolova ističe se važnost političke participacije. „*Zakon daje pravni okvir za stvaranje javnih politika koje uključuju odgovarajuće mjere za uklanjanje prepreka za postizanje de facto ravnopravnosti spolova, posebice na prevenciji i suzbijanju svih oblika spolne diskriminacije u zakonu i u praksi.“*[46]

5.3.3. Zakon o jednakim mogućnostima žena i muškaraca

Srodan zakon Zakonu o ravnopravnosti spolova je Zakon o jednakim mogućnostima žena i muškaraca, gdje se u 7. Članu Zakona navodi potreba primjene posebnih mjera koje će jamčiti ravnopravniji status muškarcima i ženama, posebno kada je u pitanju društveni angažman. „*Posebne mjere su privremene mjere usmjerene na stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce i promicanje ravnopravnosti spolova u pojedinim područjima društvenog života u kojima se bilježi neuravnotežena zastupljenost žena i muškaraca i neravnopravan položaj osobe jednog spola. (2) neuravnotežena rodna zastupljenosti u smislu prethodnog stavka postoji ako je zastupljenost jednog spola u određenom području društvenog života i njen udio je manji od 40%. (3) Posebne mjere moraju se odnositi na objektivne prepreke rodne neravnoteže i neravnopravan položaj osobe jednog spola ili dati posebne pogodnosti u smislu poticaja podzastupljenog spola ili roda koji je u neravnopravnom položaju, koji moraju biti opravdani i razmjerni njihovoj namjeni i posebnoj akciji.“*[47]

5.3.4. Ured za žensku politiku

Vlada Republike Slovenije je ustanovila Ured za žensku politiku, a 2011. tijelo kojemu je zadaća izjednačavanje ženskih i muških prava i briga o adekvatnoj primjeni zakona u praksi

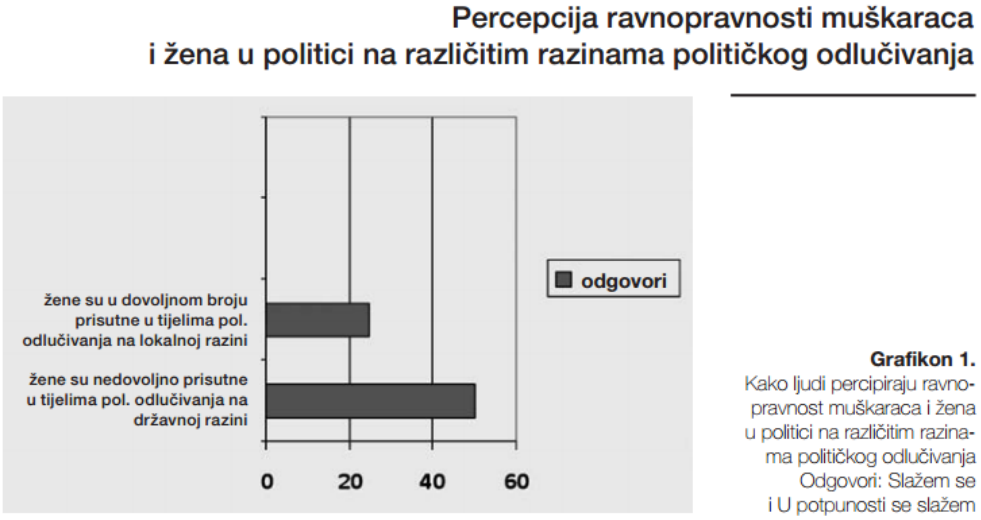
[46] Zakon o ravnopravnosti spolova, www.mddsz.gov.si/.../zezm_predlog_mar13.do (Stranica posjećena 16.04.2016.)
[47] Zakon jednakih mogućnosti žena i muškaraca http://www.pisrs.si/ (Stranica posjećena 16.04.2016.)

to jest u društvenom životu i na najnižim razinama političkog života tj. Uredu za jednake mogućnosti[48] preuzima djelokrug prvobitnog Ureda za žensku politiku.

[48] http://www.arhiv.uem.gov.si/ (Stranica posjećena 16.04.2016.)

6 INSTITUCIONALNA PARTICIPACIJA ŽENA- HRVATSKA

Nužno je izraditi strategije koje će doprinijeti političkoj participaciji žena. Osim institucija i zakona koji jamče ravnopravnost, strategije su važan dio realizacije ženskih prava. One zajamčena prava razlikuju od imaginarnog i raspisujući ih omogućavaju njihovu konkretnu realizaciju. Pretvaraju popis želja u akcije i rezultate. To je moguće ostvariti kroz kreiranje i primjenu javnih politika. Osluškujući probleme s kojima se suočavaju građani i građanke, moguće je osmisliti kvalitetnu javnu politiku. Budući da se većina parlamentarnih političkih stranaka koje djeluju u Republici Hrvatskoj može klasificirati kao masovne stranke, njihovo je članstvo u kontaktu s ljudima koji žive unutar jedinica lokalnih samouprava te su na osnovu toga upućene u nedostatke funkcioniranja istih. To omogućava stranačkim organizacijama da potiču djelovanje i svojih ženskih sekcija koje mogu definirati potrebe i probleme s kojima se suočavaju žene pa ih mogu i osnažiti da djeluju u političkom radu kako bi popravile svoju poziciju. Na žalost, to ne ide svuda dovoljno efikasno, ali je činjenica da temelj za to postoji. S vremenom bi taj pristup uključivanja žena pomogao u ojačavanju kvalitete stranačkih programa koji nisu uvijek posljedica analitičkog pristupa i inventivnosti već priklanjanja starim obrascima djelovanja koji su se, do sada, pokazali neefikasnima. Barem kada je ravnopravnost spolova u pitanju.

[49] SLIKA 4: PERCEPCIJA RAVNOPRAVNOSTI MUŠKARACA I ŽENA U POLITICI NA RAZLIČITIM RAZINAMA POLITIČKOG ODLUČIVANJA

[49] Galić Branka, Kamenov Željka (ur), *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj Istraživanje, Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj,* Leinert Novosel Smiljana, Rodni stereotipi, predrasude i diskriminacija žena u politici, *Zagreb 2011,* (Str 59)

(Izvor slike: Galić Branka, Kamenov Željka (ur), Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj Istraživanje, Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj, Zagreb 2011, -Leinert Novosel Smiljana, Rodni stereotipi, predrasude i diskriminacija žena u politici.)

„*Podaci spomenutog istraživanja govore o percepciji (ne)dovoljnog broja žena u politici općenito, ali pokazuju i razliku vezanu uz razine političkog odlučivanja – onu najvišu, u Saboru RH i Vladi RH, za razliku od one na lokalnoj razini. Ispitanici se uglavnom ili u potpunosti slažu (50%) da žene na spomenutoj višoj razini nisu prisutne u dovoljnom broju. Možemo reći da tako rezonira svaki drugi ispitanik; s druge strane, njih gotovo 23% ima o tome posve obrnutu percepciju i misli kako žena na tim razinama ima dovoljno. Kad je o lokalnoj razini riječ, dominiraju oni (48%) koji se ne slažu, odnosno uopće ne slažu da je žena na toj razini političkog odlučivanja dovoljno; nasuprot njima gotovo petina ispitanika, gotovo 15%, smatra da je broj žena na lokalnoj razini dovoljan. Usporedba odgovora za te dvije razine potvrđuje slaganje u percepciji prema kojoj žena nema dovoljno na obje razine, ali je zanimljivo da stanje na državnoj razini vide boljim, odnosno "žene vide dovoljno prisutnima" – 23% odgovora, dok stanje na lokalnoj razini procjenjuju lošijim – samo 15% ispitanika percipira ga "dovoljnim". Znači, stanje na obje razine nije idealno, ali je na onoj višoj u percepciji naših ispitanika situacija ipak bolja nego na lokalnoj razini*."[50]

Prvi demokratski višestranački izbori na nacionalnoj razini u Republici Hrvatskoj provedeni su 1990. godine. Isprva jedinstveno tijelo, ustanovljenjem Županijskog doma kao regionalnog predstavništva u kojem je s po tri zastupnika bila predstavljena svaka županija, Hrvatski sabor postaje dvodoman 1993. i kao takav djeluje do 2001., kada se ukida.

„*Na prvim izborima u Sabor je ušlo 4,6 posto žena, što je, kako navodi profesorica Leinert, znatno manje nego u razdoblju dok je Hrvatska bila u okviru bivše Jugoslavije. Naime, u razdoblju 1974. – 1990. udio žena u parlamentu varirao je od 18 – 20 posto."*[51]

Zanimljivo je da je globalno postotak žena zastupnica donjih domova i parlamenata u 1993. godine pao na 10,3 %, u odnosu na 14,8% iz 1989.[52]. Naime, „u mnogim zemljama Istočne Europe pri prvim višestranačkim izborima zabilježen je povratak na postotke sukladne stanju

[50] Isto (Str 60)
[51] Isto (Str 61)
[52] Women in Politics, Izvješće Inter-Parliamentary Union (IPU), 2005, Švicarska, www.iknowpolitics.org (Stranica posjećena 25.04.2016.)

nakon 2. svjetskog rata. Žene su tako u SSSR-u predstavljale 30% legislature, a 1990. udio žena iznosio je manje od 9% „[53].

„*Nedovoljna prisutnost žena posebno je uočljiva u analizi čelnih funkcija u parlamentima, vladama i državama u pojedinim regijama svijeta,2 što potvrđuje "piramidalni princip" prema kojem žene gotovo nestaju s ključnih pozicija porastom razine političkog odlučivanja*."[54]

„*Podaci za veljaču 2010. (Državni zavod za statistiku, 2010., 57 i 60) pokazuju da u Saboru RH žene participiraju sa 24,3%, dok ih u Vladi ima manje od trećine – 20%, sa ženom na predsjedničkoj poziciji. Situacija je daleko od očekivane."*[55]

[56]

SLIKA 5: OMJER MUŠKARACA I ŽENA U HRVATSKOM SABORU

(Izvor slike: www.sabor.hr)

[53] Horvat Crnogaj Karla, *Instrumenti ispravljanja ženske podzastupljenosti,* Zagreb 2008. (Str 15)
[54] Galić Branka, Kamenov Željka (ur), *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj Istraživanje, Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj*, Zagreb 2011, -Leinert Novosel Smiljana, Rodni stereotipi, predrasude i diskriminacija žena u politici.) (Str 60)
[55] Isto (Str 69)
[56] http://www.sabor.hr/ (Stranica posjećena 14.04. 2016.)

7 INSTITUCIONALNA PARTICIPACIJA ŽENA- SLOVENIJA

Vlada Republike Slovenije u razdoblju od stvaranja neovisne države do 2010., nije pokazala snagu i mogućnost za uključivanje žena u njezin rad i upravljanje političkim odlukama.

Slovenski parlament (Državni zbor[57]) počeo je s djelovanjem 1992. nakon prvih parlamentarnih izbora. U periodu od 1990. do 2010. parlament je djelovao u ukupno pet mandata- 1992, 1996, 2000, 2004, 2008.

„*Ako pogledamo postotak žena u predstavničkim tijelima**, parlamentu** i općinskim vijećima, do 2006 možemo zapaziti samo oko 13% žena od broja vijećnika i zastupnika. Nakon donošenja zakonodavnih mjera osmišljenih kako bi se osigurala veća jednakost između muškaraca i žena na listama kandidata, udio žena vijećnika u općinskim vijećima, nakon sljedeća dva izbora povećao se na više od 22%, udio ženskih zastupnika nakon posljednjih prijevremenih izbore. Podaci o zastupljenosti žena na najvišim državnim funkcijama u zemlji kao šef države, predsjednik Sabora - u ova dva položaja do sada nije bilo žena. To su vrlo zabrinjavajući podaci.“*[58]

	1992	1997	2002	2007	2012	Skupaj	Skupaj v %
št. vseh kandidatk/ov	8	8	9	7	3	35	100,00
št. ženskih kandidatk	2	0	1	2	0	5	14,29

[59] SLIKA 6: BROJČANI POKAZATELJI KANDIDATKINJA ZA PREDSJEDNICU REPUBLIKE SLOVENIJE, 1992-2012

(Izvor slike: Pleš Tanja, Nahtigal Klara, Murko Angela, *Ženske v politiki v Sloveniji, analiza stanja,* Ljubljana, 2013)

Omjer muških i ženskih kandidata/kinja koji je prikazan u ovoj tablici jasan je pokazatelj nedovoljne to jest, vrlo slabe političke participacije žena. Podzastupljenost ženskih političara je prisutan na svim nivoima vlasti. „U svojoj dvadeset godina dugoj povijesti, Republika Slovenija nije imala predsjednicu države.“[60]

[57] https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/ (Stranica posjećena 15.04.2016.)
[58] Pleš Tanja, Nahtigal Klara, Murko Angela, *Ženske v politiki v Sloveniji, analiza stanja,* Ljubljana, 2013 (Str 49)
[59]Isto (Str 52)
[60] Isto (Str 60)

Tabela 4: *Število in delež žensk v Državnem zboru RS neposredno po volitvah, 1992 -2011*

	1992	1996	2000	2004	2008	2011
število poslank	12	7	12	11	12	29
delež poslank	13,3%	7,8%	13,3%	12,2%	13,3%	32,2%

[61] SLIKA 7: BROJČANI POKAZATELJI ŽENSKIH POSLANIKA U DRŽAVNOM PARLAMENTU OD 1992-2011

(Izvor slike: Pleš Tanja, Nahtigal Klara, Murko Angela, *Ženske v politiki v Sloveniji, analiza stanja,* Ljubljana, 2013)

Vidno manji postotak žena zastupnica u Parlamentu vidljiv je i iz ove tablice. Iako je broj žena rastao s razvojem demokracije, s iznimkama na parlamentarnim izborima 1996. i 2004., možemo sa sigurnošću reći da je ispred ženskih inicijativa i boraca/kinja za ženska ljudska prava još velik posao. Broj žena u parlamentu koji je daleko od priželjkivanih 50% loš je pokazatelj ravnopravnosti, odnosno, svjedoči o tome kako je ravnopravnost na niskom nivou. Posljednji izbori su pokazali da se postotak žena povećao s 13,3% na 32,2%, a rezultat su napora intelektualnih, aktivističkih i manjeg broja političkih elita slovenskog društva.

„*Statistike pokazuju vrlo slabu zastupljenost žena u trenutnoj Vladi Republike Slovenije:*

- *Jedanaest vlada- samo jednoj na čelu žena,*
- *U četiri od jedanaest vlada također su bili potpredsjednici Vlade muškarci, ukupno 11 potpredsjednika, svi muškarci*
- *Od ukupno 233 ministara, bilo je samo 30 žena ili 12,87%*
- *Postotak žena u vlasti nikada nije premašio 28%*

U polovici vlada (pet), postotak žena je bio manji od 10.“[62]

Ne imanje sluha za rodno osjetljiviji pristup politici i kreiranju samih javnih politika obilježava noviju povijest Slovenije. Od strane ženskih pripadnica civilnog društva i intelektualki koje uporno i kontinuirano ističu važnost promjena politika koje preferiraju

[61] Isto (Str 65)

[62] Isto (Str 67)

muškarce poduzete su inicijative koje sporo i u malim postotcima popravljaju statističke pokazatelje ženske političke participacije.

Pomoć u institucionalizaciji ljudskih prava žena, pogotovo kada je politička participacija u pitanju, išla je iz brojnih projekata koji su svojim aktivnostima i ciljevima usmjeravali politiku svih nivoa vlasti da obrati pažnju na rodnu ravnopravnost. Takve projekte nisu provodile samo nevladine organizacije već je veliku ulogu, osim Ureda za jednake mogućnosti muškaraca i žena, imao i Zavod za zapošljavanje. Oni su svojim programima pomogli u uključivanju žena u društveni život. Jedan od značajnih projekata tog tipa, provođen je u periodu 2007. i 2008. godine.

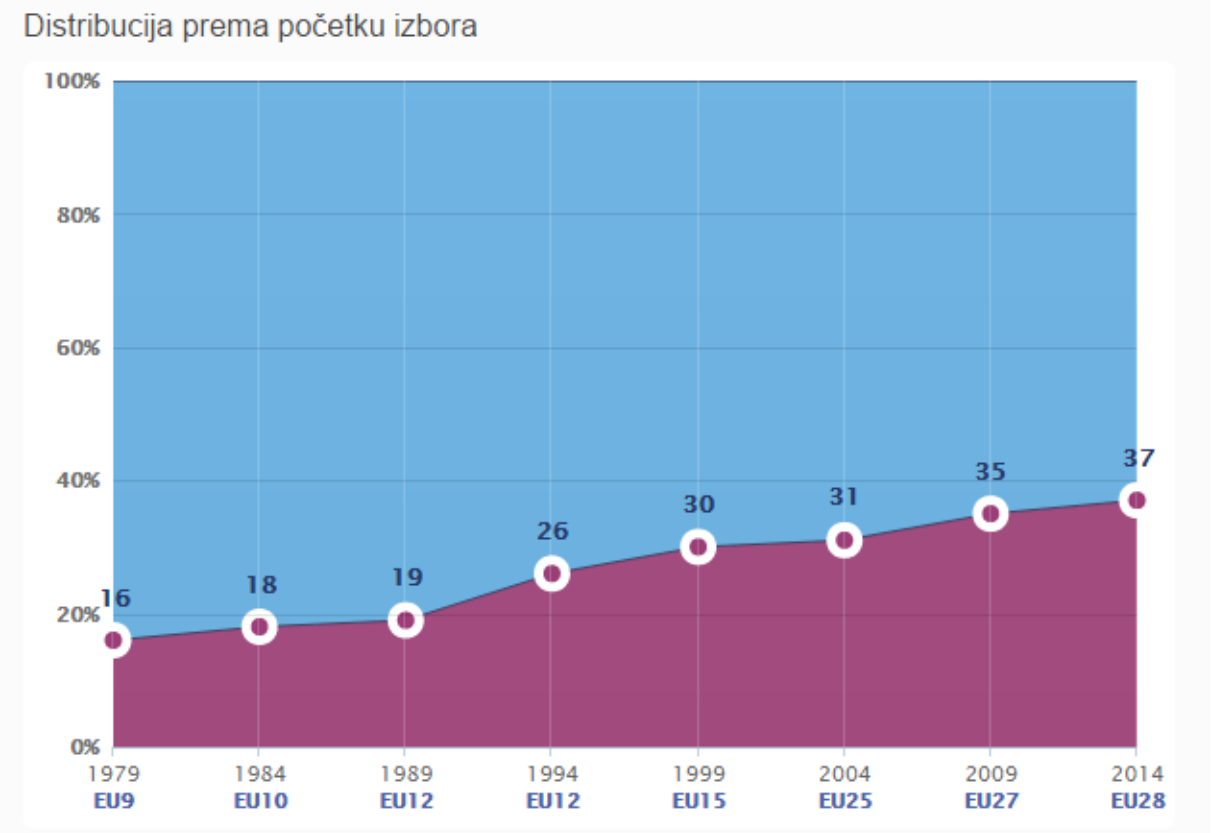
„*U 2007. i 2008. godine, tadašnji Ured za jednake mogućnosti provodi projekt kojem je cilj podizanje svijesti o važnosti uvođenja načela ravnopravnosti spolova u tijelima državne uprave. Projekt se sastojao od analize uporabe alata ravnopravnosti spolova od strane države. Provođene su radionice kojima je ciljna skupina obuhvatila visoke predstavnike državne uprave. Održani su i treninzi s ciljem koordiniranja jednakih mogućnosti u tijelima državne uprave, a naglasak je stavljen na najviša mjesta odlučivanja i njihove zamjenike u vladi.“*[63]

7.1 Slovenske zastupnice u Europskom parlamentu

Važno je uzeti u obzir različite aspekte ženske zastupljenosti i/ili podzastupljenosti u zakonodavnim tijelima poput Europskog parlamenta. Iako su rijetke države, poput Ruande u kojima žene čine većinu u parlamentu, neophodno je pozabaviti se fenomenom ženske uloge u donošenju odluka u institucionalnom kreatoru najviših državnih akata, parlamentu- pogotovo zbog značajno manjeg broja žena u odnosu na muškarce zastupnike u zapadnoj demokraciji. U ovom slučaju, kada se bavimo Europskim parlamentom, nužnost analize ženske participacije je tim veća jer odluke koje se donose važne su na nadnacionalnom nivou. Ne možemo se usko baviti zastupnicama iz Slovenije i Hrvatske jer su one dijelom poslaničkih grupa koje čine iste političke frakscije iz svih država članica i odluke koje donose, važne su ne samo u slovenskom i hrvatskom kontekstu, već na razini Europske unije. Funkcioniranje Europskog parlamenta je ogledalo funkcioniranja svake države članice jer odabirom svojih zastupnika/ca donošenjem odluka šalje poruku i na nacionalnom nivou svake države članice te na globalnom nivou. „*Svaka država odlučuje o načinu održavanja izbora, ali*

[63] http://www.europarl.europa.eu/- *DIRECTORATE-GENERAL FOR INTERNAL POLICIES-POLICY DEPARTMENT. CITIZENS' RIGHTS AND CONSTITUTIONAL AFFAIR – EUROPEAN PARLIAMENT* (Stranica posjećena: 27. 04. 2016.)

mora osigurati jednakost spolova i tajno glasovanje„[64], ali i *„Čini se da samo standardizacija postupaka pri selekciji kandidata može olakšati nacionalnim elitama da prihvate mjere afirmativne akcije i zaštitne mehanizme kao što su kvote za žene i tako povećaju njihovu proporciju u parlamentu (Caul 1999., Matland i Studlar, 1996).“*[65]

[66] SLIKA: DISTRIBUCIJA MUŠKARACA I ŽENA U EUROPSKOM PARLAMENTU OD 1979. DO 2014.

(Izvor slike: http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/hr/gender-balance.html)

Iz ovog grafikona možemo iščitati kako s vremenom nema značajnijih promjena. Nakon lobiranja ženskih grupa, istraživanja i analiza koji su pokazivali nužnost i važnost ravnopravnije zastupljenosti žena u Europskom parlamentu, nakon proširenja Europske unije, udio žena u parlamentu i dalje stagnira. Duboko ukorijenjeni odnosi moći i ekonomska moć koja je u rukama muškaraca, blokira napore da se žene aktivnije uključe u političko odlučivanje. Slovenske i hrvatske političarke slijede europski trend slabije angažiranosti.

[64] http://www.europarl.europa.eu/meps/hr/map.html (Stranica posjećena: 27. 04. 2016.)
[65] Leinert Novosel Smiljana, *Politika ravnopravnosti spolova: kako do "kritične mase" žena,* (str 86)Politička misao, Vol. XLIV, (2007.), br. 3, str. 85–102
[66] http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/hr/gender-balance.html (Stranica posjećena 27.04.2016.)

„*Europska unija sama po sebi ništa ne čini suvislo. Priča prave stvari, ali ništa ne čini suvislo kako bi podržala ravnopravnu zastupljenost žena u svojim vlastitim organima i parlamentima. Na izborima prije proširenja Europske unije bilo je trideset posto žena u Europskom parlamentu; na izborima poslije proširenja Europske unije bilo ih je isto tako svega trideset posto. Tradicionalno, lijeve su političke opcije bile te koje su ženama davale više prostora. I stvarno, ako se analizira odnos snaga u Europskom parlamentu kada smo imali trideset posto žena u parlamentu (od 2004. do 2009. godine), ako ste pogledali prosjek u socijaldemokratskoj grupi i People's Party, vidjeli ste da je tamo bilo svega dvadeset i četiri posto žena, a tu ih je bilo četrdeset posto. Tako je nastalo tih trideset posto. Ako sada pogledate Europski parlament, situacija je potpuno izmijenjena. Žene su iz desnih stranaka naglo porasle, njihov je postotak porastao; većina u lijevim strankama (jakim lijevim strankama) je minimalno izgubila ili pak stagnira na četrdeset posto, ali su se malo popravili ženski iznosi u lijevim strankama koje dolaze iz naših, tzv. novih članica Europske unije*."[67]

„Europska unija ima sjajne parole, ima niske standarde i ima, zapravo, potpunu slobodu zemalja članica; u mnogim pitanjima koja su za žene važna, najvažnije, nema nikakve politike ili ima vrlo mekane politike koje se odnose na prava žena (Sonja Lokar)"[68]

Cjelokupna zapadnjačka kultura koja je bazirana na muškoj moći i maskulinoj dominaciji, neizostavna je karakteristika i Europskog parlamenta. Mehanizmi moći koji su izoštravani kroz cjeloživotno učenje, obrazovanje, odgoj i kulturu u cjelini, također se manifestiraju kroz djelovanje Europskog parlamenta. Nemoguće je ne primijetiti nedovoljno prisutnu rodnu senzibilnost, nedovoljno bavljenju javnim politikama koje se direktno odnose na poboljšanje kvalitete života žena te na zaštitu ženskih ljudskih prava kao i na zanemarivanje donošenja rodno osjetljivpg proračuna. Čak kada se ljudska prava žena i brane ili ističu, gotovo je u pravilu prisutan deklarativan pristup, dok praksa pokazuje neuključivanje žena u politiku te na zanimarivanje prava žena u svim aspektima života, što je najvidljivije u razlici u plaćama.

„*Načelo prema kojemu bi muškarci i žene trebali primati jednaku plaću za jednak rad sadržano je u europskim Ugovorima još od 1957. (sadašnji članak 157. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU)). Osim toga, u skladu s člankom 153. UFEU-a EU može djelovati u širem području jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada. U tom okviru člankom 157. UFEU-a*

[67] http://www.zenajevise.net/wp-content/uploads/2014/12/okrugli_stol_rodne_politike.pdf (Stranica posjećena 28. 04. 2016.)
[68] Isto

također se odobravaju pozitivne mjere za osnaživanje žena. Osim toga, člankom 19. UFEU-a omogućava se donošenje zakona za borbu protiv svih oblika diskriminacije, uključujući diskriminaciju na osnovi spola. Zakonodavstvo za borbu protiv trgovine ljudima, osobito ženama i djecom, doneseno je na temelju članaka 79. i 83. UFEU-a, a iz Programa o pravima, jednakosti i građanstvu financiraju se, između ostalog, mjere kojima se pridonosi iskorjenjivanju nasilja nad ženama na temelju članka 168. UFEU-a.“[69]

Muška dominacija je uočljiva i ukoliko samo obratimo pažnju na kvanititativne pokazatelje bez narativnih objašnjenja. No, oni ipak nisu najveći problem kada govorimo o maskulinizaciji djelovanja Europskog parlamenta. Bilo bi površno obratiti pažnju samo na brojnost. Problem podzastupljenosti žena je mnogo dublji i zadire prvenstveno u jednake mogućnosti i jednak tretman na tržištu rada, društveni status, u čijim su rukama poluge moći- ekonomske, političke i gospodarske. Zadire i u problematiku koja se odnosi na obiteljsko pravo, nasilje u obitelji i ostala pitanja s kojom se mnoge žene moraju nositi tijekom svog života.

Racionalno bi bilo zaključiti kako institucionalizirani sustav vrijednosti, koji je karakterističan za Europsku uniju, podrazumijeva da se sve ono čime bi se moderno društvo trebalo baviti i što bi trebalo štititi, mora institucionalizirati i osigurati da se propisana pravila realiziraju i u praksi. Pojavom jednakijih društvenih skupina, vjerodostojnost propisanih pravila dovodi se u pitanje. S jedne strane jamčenje ravnopravnosti, a s druge strane odbacivanje konkretne primjene i izostanak jasnih sankcija koje bi nacrte jednakosti i prava provela u djelo, osiromašuje snagu institucionalizirane ravnopravnosti i progresivnost kada su prava žena u pitanju. To su razlozi zašto veliki broj žena nema ili gubi vjeru u sustav. On je u praksi kontradiktoran, a pravila su prepuštena na individualno tumačenje i improvizaciju, pogotovo kada je tumačenje zakona u pitanju.

Proces koji i dalje traje i koji iziskuje mnogo veće društvene napore od samo propisivanja izbornih kvota je nužan jer u razvoju i očuvanju demokratskih vrijednosti nije reprezentativna pojava pozitivne diskriminacije već stvarna ravnopravnost. Izborne kvote su u svojoj suštini upravo to- materijalizirana pojava pozitivne diskriminacije upućena marginaliziranoj društvenoj skupini u politici-ženama. Uzimimo to u obzir kada se bavimo rodnom ravnopravnošću u institucijama i Europske unije.

[69] http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.10.8.html (Stranica posjećena 18. 04.)

„*Vezano uz rodnu dimenziju demokracije danas težište više nije u dvojbi trebaju li žene na početku 21. stoljeća biti aktivne sudionice demokratskih procesa u istom ili sličnom omjeru kao i muškarci ili ne; unatoč (ne)postojanju te dvojbe barem na javnoj razini, žena je gotovo u svim regijama svijeta, čak i onim najrazvijenijima, još uvijek osjetno manje u parlamentima od očekivanoga postotka.“*[70]

Bez obzira na dugotrajnost i kapacitete zapadne demokracije, rodna ravnopravnost je nešto što nije jača strana tih poredaka. Čak je u socijalističkim i postsocijalističkim zemljama odnos prema političkoj participaciji žena izraženiji. „*O tome svjedoče podaci iz 1987. godine o prosjeku od 13,2% žena zastupnica u zapadnim, kapitalističkim razvijenim zemljama, nasuprot čak 26,6% u socijalističkim zemljama. Moguće je zaključiti kako je autoritaran, socijalistički sustav, zahvaljujući svojim mehanizmima kontrole dao bolje rezultate glede formalne ravnopravnosti žena od demokratskih sustava, koji su tek započinjali s primjenom kvota i to na dobrovoljnoj bazi.“*[71]

Uzroke ovakvog stanja je potrebno tražiti i u političkoj filozofiji i u kulturi tj. kako se taj vjekovni fenomen odražavao na društvo u cijelosti, u vrsti izbornog sustava, u izbornom pragu koji također utječe na udio zastupljenosti žena, u dominantnoj političkoj struji ideološkog karaktera i sl. „*... kandidat koji je dobro obrazovan i odličan profesionalac u biznisu ili uspješan menadžer, istaknuti nastavnik ili sveučilišni profesor, ili uspješan odvjetnik ili sudac. Rezultat je da će žene, kandidati iz nižih slojeva, kao što su radnici, te oni iz etničkih manjina, stalno biti podzastupljeni”*[72]

Potrebno je istražiti cjelokupan kontekst prava i uloge koje su žene imale kroz povijest u angažiranosti s obzirom i na društvena događanja. Od ratova, pobuna do književnosti i rodnih uloga koje su dodjeljivane te su se tako ukorijenile u političkom životu do današnjih dana.

Kada promatramo Europski parlament, moramo shvatiti kontekst država članica Europske unije i kako se odnos prema političkoj participaciji žena odrazio na sliku parlamenta u cjelini pa tako i država koje su nastale raspadom SFRJ. Dvije od njih su članice Europske unije, Slovenija i Hrvatska. I na ovom primjeru, bez obzira na ekonomsku razvijenost i naoko stabilniju demokraciju, udio žena u parlamentu je u diskrapanciji u odnosu na razvijenost zemlje jer „ekonomski najrazvijenija Slovenija koja je 2000. godine dosegnula 13,3% žena u

[70]Leinert Novosel Smiljana, *Politika ravnopravnosti spolova: kako do “kritične mase” žena,* Zagreb 2007 (str 86) Politička misao, Vol. XLIV, (2007.), br. 3, str. 85–102
[71] Isto (Str 86)
[72] Isto (Str 86)

parlamentu, dok srednje razvijena Hrvatska bilježi već godinama 21,5%, gotovo jednako kao i dvostruko slabije razvijena BiH (podatci za Federaciju BiH).“[73]

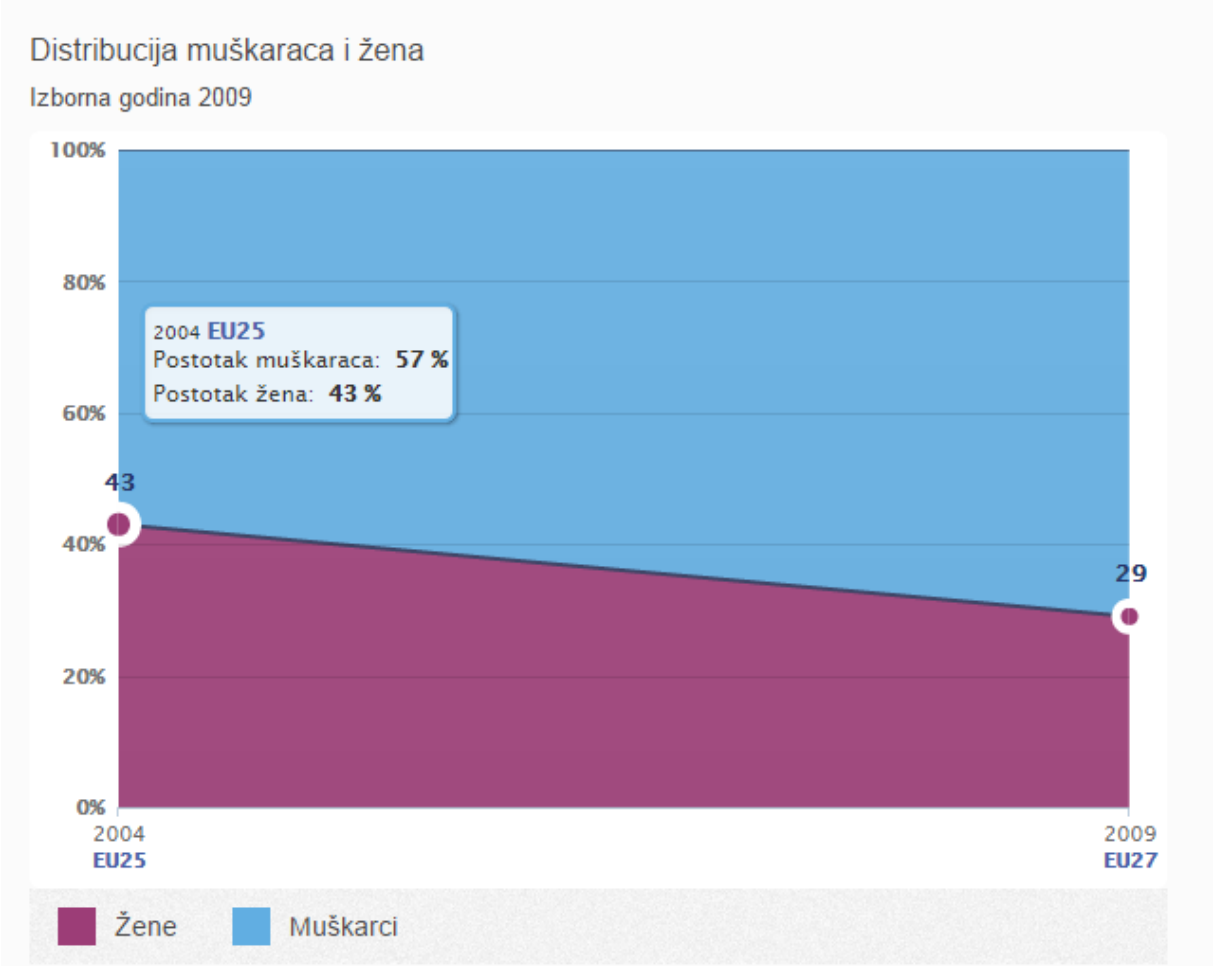
U Sloveniji, otkako je ta postsocijalistička država postala članicom Europske unije, ne možemo uočiti značajnije promjene u intenziviranju političke participacije žena zastupnica u Europskom parlamentu. Poslanice iz Slovenije, barem što se tiče brojnosti stagniraju. No, niti njihova inicijativnost da se konkretnije založe za promjene u poboljšanju statusa žena, nije doživjela zapaženiji pomak. Politike koje zagovaraju su politike njihovih poslaničkih klubova, u kojima dominiraju muškarci. Stoga je važno obratiti pažnju na individualno zalaganje pojedinih žena koje će imati kapaciteta da pitanja ženske ravnopravnosti postave u prvi plan i da zajedno s kolegama zastupnicima iznesu prijedloge, izglasaju odluke koje će imati borbeni i zagovarački karakter.

„U kandidaturi bi osobito bilo korisno voditi računa o osobinama, iskustvu i komunikacijskim vještinama žena koje bi mogle zauzeti pozicije “šampionki jednakosti” i tako postati modelima za žensko djelovanje u politici.“[74]

Rezultati izbora za Europski parlament u izbornoj godini 2009. ako uzmemo u obzir udio muškaraca i žena zastupnika i zastupnica iz Slovenije:

[73] Leinert Novosel Smiljana, *Politika ravnopravnosti spolova: kako do “kritične mase” žena,* Zagreb 2007 (str 86)Politička misao, Vol. XLIV, (2007.), br. 3, str. 85–102

[74] Leinert Novosel Smiljana, *Politika ravnopravnosti spolova: kako do “kritične mase” žena,* Zagreb 2007 (str 86)Politička misao, Vol. XLIV, (2007.), br. 3, str. 85–102

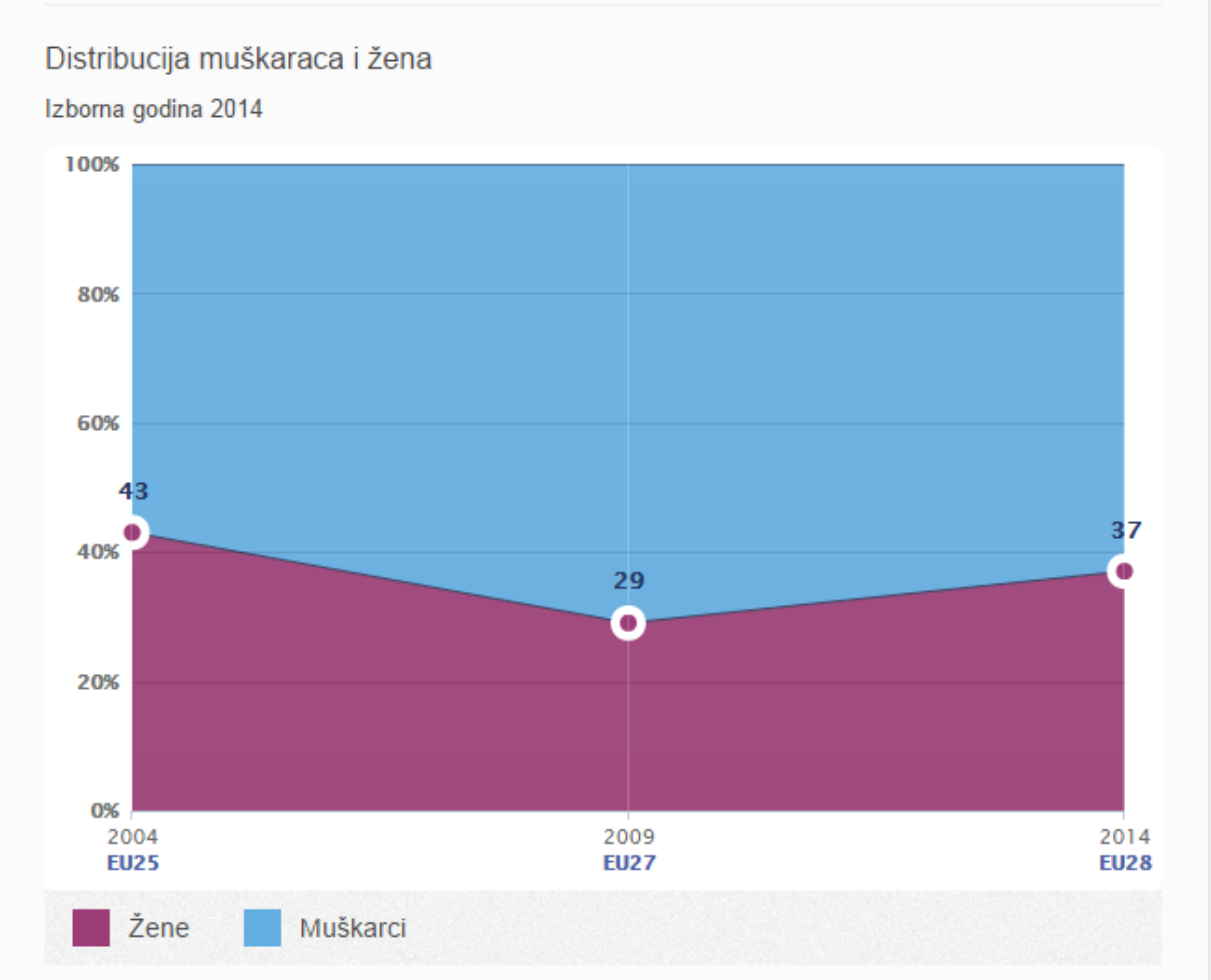

[75] SLIKA 8: DISTRIBUCIJA MUŠKARACA I ŽENA 2009. U EUROPSKOM PARLAMENTU-SLOVENIJA

(Izvor slike: http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/hr/country-results-si-2009.html)

Prvi saziv slovenskih europarlamentaraca/ki imao je najviši postotak žena zastupnica u odnosu na muške kolege. Tada je Slovenija u Europski parlament je poslala skupinu koju u kojoj je bilo 43% žena, a 57% muškaraca. Iako još uvijek prilično daleko od ravnopravnosti, ovaj omjer je bio najpovoljniji za žene od svih ostalih saziva. Broj žena se već na sljedećim europarlamentarnim izborima smanjio. 2009. je broj žena iz Slovenije u Europskom parlamentu pao na svega 29%, čak ispod prosijeka Europske unije, koji iznosi 30% žena.

[75] http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/hr/country-results-si-2009.html (Stranica posjećena 27. 04. 2016.)

[76] SLIKA 9: DISTRIBUCIJA MUŠKARACA I ŽENA U EUROPSKOM PARLAMENTU-SLOVENIJA

(Izvor slike: http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/hr/country-results-si-2009.html)

Nakon 2009. ponovno dolazi do porasta ženske političke participacije, kada su u pitanju slovenske zastupnice za Europski parlament. Slovenski/ce birači/ce su izabrali/e 37% žena i 63% muškaraca europarlamentaraca. Iz feminističke perspektive brojka nije nimalo dobra, no pozitivno je što ipak, u odnosu na 2009. dolazi do rasta broja žena iz Slovenije u Europskom parlamentu

[76] http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/hr/country-results-si-2014.html (Stranica posjećena 27. 04. 2016.)

ZAKLJUČAK

Da problemi leže u političkim strankama, tradicionalizmu i načinu izbornog glasovanja, a ne u ženama, pokazuju brojna istraživanja, a to je dokazano i u ovom radu. Kao prepreke u političkoj participaciji žena, uz problem njihovog dvostrukog opterećenja što uz sve obveze podrazumijeva i kućanske poslove i majčinstvo; otegotne okolnosti su i postojanje predrasuda i patrijarhalnost društva u kojemu žive žene u Sloveniji i Hrvatskoj.

Raspadom Jugoslavije, dostignuća ravnopravnosti spolova unazađena su. Povezivanje emancipacije i socijalizma rezultiralo je nepovoljnim položajem za žene u period od 1990. do 2010.

Ukorijenjene vrijednosti koje ženu, iznad svega, definiraju kao majku, suprugu i domaćicu bile su kamen spoticanja u periodu od 1990. do 2010. To se teško moglo zaobići na putu građenja uspješnih karijera, u redu građenja političkih autoriteta u ženskoj koži jer nije lako pomiriti sve zadaće i očekivanja koja su pred ženu stavljena te prevladati barijere koje su mnogo teže nego one s kojima se susreću muškarci na istom putu. Da bi uspjela u političkom angažmanu, žena je morala biti više kvalificirana, upornija i agresivnija za identičnu poziciju za koju je muškarcima trebalo mnogo manje. O tome svjedoče ankete građana i građanki koji sun a taj način izražavali svoje viđenje ženske društvene pa tako i političke participacije.

Zaključno s različitim socijalnim procesima upotpunjenih normama i običajima, evidentno je društveni angažman bez snažne i razgranate socijalne mreže je bio teško ostvariv. Dokazano je da sklanjanjem žene iz središta društvenih procesa na margine društva, isključivo u obitelj, sve je više dovodilo u pitanje jačinu i snagu te iste i toliko potrebne socijalne mreže. Angažiranost žena se teže ostvarivao, ne samo zbog gubitka samopouzdanja i pasivnosti istih, već i zbog društvenih prepreka koje su formirane unutar političkih stranaka kao posljedica političke kulture i retradicionalizacije kao mondenog obrasca poašanja u Sloveniji i Hrvatskoj. On je formiran i kroz obrazovaje, medije i sve ostale oblike socijalizacije.

Na kraju, možemo zaključiti kako je i u Sloveniji i u Hrvatskoj bilo daleko lakše donijeti zakone i uredbe kojima se promovira ravnopravnost kao vrednota, ali je u stvarnosti postizanje ravnopravnosti žena i muškaraca u političkoj sferi, kao i u brojnim drugim područjima, problematično realizirati. Proces osviješćivanja građanstva mnogo je složeniji i dugotrajniji proces od samog donošenja pravnih akata.

Niti Slovenija, a ni Hrvatska u prvih dvadeset godina svog postojanja u političkoj povijesti nisu zabilježile angažman ženske predsjednice, u ministarstvima svakog saziva vlade, udio žena je sveden na nekoliko upornih individualki, parlamentarke su prepuštene volji muških većinskih donositelja odluka unutar stranaka koji i kreiraju stranačke liste. Na lokalnom nivou angažman političrki je sveden na potencijal koji se tek treba ostvariti kako bi doprinjeo, ne samo političkoj participaciji žena, već i provođenju javnih politika koje za rezultat imaju i ekonomski i moralni razvoj i napredak jedinica lokalne samouprave kroz dobro upotrebljen ženski potencijal.

Politička participacija europarlamentarki vrlo je važan segment u participaciji žena iz Slovenije jer njihov angažman doprinosi globalno utjecajnijim propisima, ali i praksama koje idu u prilog intenzivnijoj i kvalitetnijoj participaciji žena u politici, ali i poboljšava stanje ljudskih prava žena uopće. No, uvriježeni princip stranačkog glasovanja gdje se članovi i članice odbora jednoglasno slažu s idejama šefova i stranačkih vođa, još je jedan od razloga koji negativno utječu na političku participaciju žena i konstantni je problem na svim nivoima političke aktivnosti.

Ovim radom je potvrđena hipoteza o marginaliziranosti žena unatoč njihovoj brojnosti u društvu. Zakonodavstvo i institucionalni okvir koji u obje države pretpostavlja jednakopravnost i ravnopravnu zastupljenost muškaraca i žena još uvijek nisu uspjeli postići ravnotežu koju narušavaju tradicionalizam i patrijarhat, duboko ukorijenjen u svijesti građana i građanki kako Slovenije, tako i Hrvatske.

Bez ravnopravnog sudjelovanja žena i muškaraca u procesu obnašanja vlasti ne može se očekivati ni ravnopravnost u drugim područjima života, a samim time niti ostvarenje stvarne ravnopravnosti spolova.

LITERATURA:

1. Antić Gaber Milica (ur), *Ženske na robovih politike,* Ljubljana 2011.

2. Čaušević Jasmina, Spahić Aida, *Feministička čitanja društvenih fenomena*, Sarajevo 2015.

3. Galić Branka, Kamenov Željka (ur), Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj Istraživanje, Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj, - Leinert Novosel Smiljana, Rodni stereotipi, predrasude i diskriminacija žena u politici.), Zagreb 2011

4. Horvat Crnogaj Karla, *Instrumenti ispravljanja ženske podzastupljenosti,* Zagreb 2008.

5. Kanjuo Mrčela Aleksandra, *Problemi roditelja pri usklađivanju plaćenog rada i obiteljskog života u Sloveniji*, Ljubljana 2012

6. Leinert Novosel Smiljana, *Politika ravnopravnosti spolova: kako do "kritične mase" žena* (str 86)Politička misao, Vol. XLIV, br. 3, Zagreb 2007.

7. Majstorović Danijela, *Zbornik radova ženske političke akademije-Ženski identiteti i diskurs glavnog toka ili o nužnosti feminizma u tranzicijskom društvu*, Banja Luka 2012

8. Milinović Daško, Petakov Zoran, *Partizanke- Žene u Narodno oslobodilačkoj borbi,* Novi Sad 2010

9. Nacionalna politika za ravnopravnost spolova za razdoblje 2006.-2010. (NN 88/11)

10. Pleš Tanja, Nahtigal Klara, Murko Angela, *Ženske v politiki v Sloveniji*, Ljubljana, 2013

11. Prijić Samaržija Snježana, *Žene u znanosti: stakleni strop*, Rijeka 2009.

12. Rodin Siniša, Zakon o ravnopravnosti spolova, Revija za socijalnu politiku, Svezak 10, Br. 3, Zagreb 2003.

13. Siročić Zorica, Sutlović Leda, *Širenje područja političkog-novi pogledi na političku participaciju žena*, Zagreb 2013.

14. Šinko Marjeta, *Političke stranke i regrutacija žena u parlamente: primjena kvota u zemljama Europske Unije*, Politička misao, Vol. XLIII, br. 4, Zagreb 2006.

15. Vilenica Ana, *Postajanje majkom u vreme neoliberalnog kapitalizma*, Beograd 2013

16. http://www.uredravnopravnost.hr

17. http://metadekleta.metinalista.s

18. http://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske

19. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_82_2663.html

20. http://www.ured-ravnopravnost.hr

21. http://www.pisrs.si/

22. http://www.arhiv.uem.gov.si/

23. https://zakonodaja.com/ustava/urs

24. http:// www.mddsz.gov.si

25. http://www.sabor.hr/

26. http://www.iknowpolitics.org

27. http://www.zenajevise.net

28. http://www.europarl.europa.eu/-

29. http://www.lzmk.hr/hr/, http://www.enciklopedija.hr/

30.http://www.iro.hr/userdocs/File/Publikacije/Socijalna_ukljucivost_visokog_obrazovanja.pdf

31. https://www.dz-rs.s

32. http://www.europarl.europa.eu